

Capítol IV

LO RAT PENAT I EL CONFLICTE LINGÜÍSTIC
(1955-1980)

Alfons Vila i Francés

4.1. L'ESCLAT VALENCIANISTE.

4.1.1. L'ANY VICENTI.

En el portic de l'Any Vicenti —1955— quan Valencia iniciava la brillant celebració del V Centenari de la canonització del Sant dominic i precisament en la festa litúrgica de l'atre patro de la Ciutat: Sant Vicent Martí —22 de gener— l'arquebisbe Marcell Olaechea firmava un prolec per a cadascuna de les dos obres en valencià: el *Catecismo de la Doctrina Cristiana* de 1er grau de Mossen Sorribes i el *Recull de Canticos Cristians* de A. Alamán.

Casi simultaneament s'iniciaven en la Facultat de Filosofia i Lletres les sessions del curs de Llengua i Lliteratura Valenciana —al que acodiren 22 “ratpenatistes”—, que tindria la seua continuïtat en els dos cursos següents i uns dies mes tart, en la Junta General de Lo Rat Penat de 13 de febrer, quedava configurada una renovada directiva que continuava encapçalada per Manuel González Martí i tenia com a secretari (interi) a Enric Matalí, mentre que ocupaven els diversos carrecs: Lluís Martí, Nicolau Primitiu, Lluís Querol, Domingo Fletcher, Carles Salvador i Ricart Sanmartí entre uns atres. La renovació pronte es feu notar com ho ha posat de relleu el testic personal Igual Ubeda en les ultimes pàgines de la seua coneguda historia de l'Institució.¹

En estos moments —gener a juny de 1955— i dins del cicle de conferències organitzat pels cursos de valencià estaven programades set conferències de temàtica valenciana a carrec de Pérez Contel, Mossen Perramón, Segura de Lago, Ll. Roig, Beltrán Bigorra, Joan Batiste Porcar i Almela i Vives. També es portaren a terme al menys tres velades poètiques a carrec de M. Marco (30 de gener), J. Alarte (27 de març) i Vicent Andrés Estellés.

El 18 de maig apareixia el num. 1 de la colecció Sicania, en la que publicava una nova obra de L. Martínez Vidal, ara en el patrocini de Nicolau Primitiu: *Els somnis de Jordiet* i el 7 de juliol, d'eixe mateix any i un poc després d'haver-se celebrat la clausura del curs de valencià, moria en sa casa de Benimaclet el mestre, poeta i director dels mateixos Carles Salvador, el cos del qual fon acompanyat al sendema, fins al cementeri de la pedania per la major part de la Valencia oficial i cultural en la que, lògicament, anava el President de Lo Rat Penat i la seua Junta Directiva.

El context en que es produïen estes iniciatives era el d'una Valencia profundament castellanizada en l'aspecte cultural, que eixia de la postguerra mentre es consolidaven en timidea els primers brots de valencianisme des de diversos focs, a penes connectats i a vegades, inclús, enfrontats entre ells mateixa. Per eixemple, el

¹ A. IGUAL UBEDA. *Historia de Lo Rat Penat*, Ajuntament de Valencia, Valencia, 1959.

TRENTAU PRESIDENT

En Joan Segura de Lago
(1961-1972)

poema de Martí Domínguez que guanyà la Flor Natural d'est any: "Els Arbres" constituïx un bell cant d'exaltació patriòtica sense arribar a recórrer als temes folclòrics.

Tambe s'ha de constatar la constitució en estos moments i dins del Centre de Cultura Valenciana de la Secció de Cronistes Oficials de la província de València (després es crearien les seccions de Castelló i Alacant), a on tindran el seu camp d'actuació destacades personalitats d'esperit netament valencianista: Vicent Badía, Josep Bru, Enric Matalí, Josep Senís, F. Momblanch, Emili Beüt, Bernat Bono i Barber, Ernest Soler i Godes, Josep Lacreu, etc. Per un altra banda, en la "Casa de València" de Madrid s'estava celebrant el IV curs de valencià degut a l'iniciativa de Josep J. Sanchis Zabalza i els auspicis de Lo Rat Penat.

Estes manifestacions de valencianisme, pronte aniran calant en profunditat encara que permaneixquen constrets a cercles molt restringits, mantenen unes actituds comunes, fortament dependents de les restringides iniciatives catalanes, sense posar impediments en recolzar i divulgar el "Diccionari" d'Alcover i Moll (DCVB), màxim exponent del moment en la defensa del concepte de "unitat de la llengua" (que apareix en este moment ja que abans es parlava de "germanor"), i en el que estava treballant Sanchis Guarner. Per a la difusió del DCVB es crearen varies comissions patrocinadores o "secretariats". En València es presentà en desembre de 1951 i s'integraren en el mateix, entre uns altres molts, F. Cerdà Reig, E. Durán i Tortajada, M. González Martí, S. Carreres, J. Fuster, J. San Valero, Mossen Vt. Sorribes, A. Alamán i F. Soriano. El president era Nicolau Primitiu i les funcions de secretari pareix ser que les exercien J. Cano i E. Beüt. Complí ademés la missió d'enfortir les relacions culturals en Catalunya i Balears i participà activament en la difusió de la lliteratura "comu".

No obstant en este moment ja apareixen forts enfrontaments personals interns, que, centrades en la rivalitat entre Carles Salvador i Xavier Casp, impedién qualsevol iniciativa conjunta i a soles donaven peu a l'esporàdica convergència d'autors en algunes empreses.

En la dècada anterior esta actuació comu s'havia conseguit des de l'eficaç protagonisme d'Adlert i Casp al front del grup "Torre" i l'editorial del mateix nom; pero la forta rivalitat entre est últim i Carles Salvador havia trencat —ja a partir de 1945 o 46— qualsevol possibilitat d'una empresa global i el valencianisme lliiterari —practicament l'únic concebible— havia quedat escindit en dos llinies d'actuació que pronte porten a generar inclús estils estètics distints en els que estava vigent tambe la discrepància generacional.

En 1949 R. Sanmartín, que havia creat l'any anterior l'editorial "Lletres valencianes" en Carles Salvador i la "generació vella", que s'havia tornat populista i "llorentiniana", iniciaren el seu acostament cap a la societat Lo Rat Penat, mentres que els joves que donaren lloc a la generació de la posguerra, es vinculaven progressivament a antics integrants de "Acció Nacionalista Valenciana" que assistia a les velades del grup "Torre". Adoptaven una llinia estètica dinàmica i innovadora, al mateix temps que s'estretaven les seues relacions en els cercles lliiteraris de l'àmbit català i balear, sense que el mecenatge cultural de la Diputació de València o els intents editorials que s'estaven portant a terme en estos moments —"Alfons el Magnànim" i "Sicània"—, especialment, foren suficients per a calmar ànims i conjugar iniciatives. L'història del valencianisme està plena d'anècdotes sobre agre enfrontaments verbals i lliiteraris dels dos grups, mentres s'han silenciats, en canvi, iniciatives entusiastes d'un sector de l'Universitat i de chicotets grups mes o menys autònoms, com el que va impulsar —a partir de 1954— el "Calendari valencià"² nos son practicament desconegudes.

En 1955 i en tres quarts de segle d'història a les seues esquenes, el prestigi de l'entitat senyera del valencianisme lliiterari ja estava consolidat; pero el "ratpenatisme" resultava ranci, folclòric, descolorit, i poc atractiu per a certs sectors de la joventut que ja s'incorporava en número creixent a les velles aules de l'Universitat del carrer de la Nau. No obstant en 1958, de forma interina en un primer moment i mes tard per elecció, arribava de nou a la presidència el "patriarca" Nicolau Primitiu, qui, encabotat en potenciar la cultura regional,

² El "calendari valencià Jaume I" aparegue en 1955; pero va vindre precedit per l'intent de l'any anterior en que ja ixqueren les fulles mensuals, encara que sense cartó ni nom. L'autoria correspon a dos clercs: F. Moscadó i Vicent Sorribes, la coordinació la portà E. Beüt i l'edició corregeu a carrec de *Lletres valencianes*. L'idea havia sorgit en 1953 quan s'intentà traure un calendari en forma de "taco" que resultà inviable.

TRENTADOS PRESIDENT

N'Emili Beüt i Belenquer
(1972-1980)

posava especial èmfasi en convertir l'Institutio en “la casa pairal del valencianisme” i en un ent “normatiu de la valenciania” com proclamava en el seu discurs de presa de possessio³ i la “única organització que podrà aixoplugar-nos a tots”. Aixina com en obrir-la a la joventut, a la que considerava com “la milicia que, amb armes literàries, que amb llances per a escriure, haveu de contribuir a que aquesta deplorable desesperant decadència es detinga, s'acabe i es torne enlaire de la nostra volguda València”⁴ El seu acces al carrec, ya octogenari, coincidia en els anys algics de la seua proyeccio editorial, marcat per la difussio popular de la lliteratura en valencià i en els primers impactes del pancatalanisme, per lo que pareix convenient tornar la vista arrere i presentar un esquema de l'estat del valencianisme/regionalisme dels anys immediatament anteriors al moment en que reprenem l'història de Lo Rat Penat.

4.1.2. LA “NOVA RENAIXENÇA”.

“Renaixença” es un terme que, en reiteracio, es sol aplicar a diversos moments de la nostra història lliteraria recent. En este cas es Nicolau Primitiu qui difundi l'ús de la present denominacio per a resaltar el brillant moment de la llengua valenciana i les seues manifestacions culturals a partir de la segona mitat del present segle, constatat en esta ocasio no a soles per la pleyade de noms ilustres que utilisen el valencià tant en prosa com en les seues obres poetiques, sino tambe per l'irrupcio en el mercat de diverses editorials que publicaven obres en llengua valenciana i el pla d'expansio cultural pels pobles de la nostra regio que es constata a partir de 1960.

Cronologicament es el grup “Torre” el precursor del nou moviment. Lliderat per Adlert i Casp, estigue integrat inicialment —des de 1943⁵— per antics membres del partit “Accio Nacionalista Valenciana” i un chicotet grup d'escriptors de la generacio de la pre-guerra: J. Vila Cabanes, C. Salvador, R.Sanmartí, J.Sanç Moya, V. Casp, etc.; ara be pronte es sumarien a les seues velades la major part dels valencianistes que havien pertanyut en la Ciutat o que tornaven ad ella com: E. Beüt, J. Giner, M. Thous, E. Soler i Godes, J. Mascarell, N. Primitiu, E. Valor, Sanchis Guarner i un creixent grup de jovens en inquietuts lliteraries com J. Bru Vidal, J. Fuster, R. Villar, Vicent Andrés Estellés, Maria Beneyto, J. Valls, Francesc de P. Burguera, etc. Molts dels quals publicaren en l'editorial del mateix nom —serie *L'Espiga*— la seua primera revista.⁶

L'editorial “Lletres Valencianes” naixia en 1948 de la ma de R.Sanmartí, creador i ara propietari i director de la revista fallera *Pensat i Fet*. Molt estretament lligat al mateix apareix C. Salvador que s'ha distanciat ostensiblement del grup *Torre*⁷ i en el seu entorn es mouen un grup d'autors de la generacio “vella” que, per lo general, corregeren en les despeses de l'edicio de les seues obres i mai arribaren a estar verdaderament cohesionats. Inclus en prou d'ocasions no acabaren de trencar en l'atre grup: Soler i Godes, Mossen Sorribes, Francesc Ferrer, Maria Ibars, Bernat Bono i Barber, etc.

La tercera editorial sorgida per estos anys es *Sicania*, naixcuda del mecenage personal de Nicolau Primitiu en l'objectiu de difundir la lliteratura en valencià en el conjunt de la societat, des de l'empresariat fins als extractes mes populars. L'entitat es constituix en 1957; pero des de dos anys abans ya estava traent al carrer els seus primers volums: *Esl somnis de Jordiet* de L. Martínez Vidal, *Valencia y el general Espartero* de Mossen Federico Moscardó i *Entre el cel i la terra* de B. Civera⁸

³ El discurs està íntegrament arrellegat en diversos numeros de la revista *Sicania* a partir del num.8 (febrer de 1959).

⁴ “Discurs de clausura del Curs de Gramàtica” de l'any 1952. Les cites a favor de la joventut son continues en boca de Nicolau Primitiu.

⁵ Realment es fundà en 1939, pero fins a 1943, en l'aparicio de l'obra *Volar* de X. Casp, a penes presenta actuacions. A partir de 1948, en la revista *Esclat* i en l'aparicio de la serie *L'Espiga* l'any següent, s'inicia la labor editorial que es mantingue fins a 1966.

⁶ J. Ballester en *Temps de quarentena* (1939-1959), Valencia, 1992, estudia en deteniment les actuacions del grup, estenent-se igualment en el seguiment de les atres editorials mencionades.

⁷ L'enfrontament entre Salvador i Casp era purament personal; pero arrossegà a la confrontacio als dos colectius per qüestions estilistes, sent abundants les andanades lliteraries que els dos grups es llançaren mutuament.

⁸ L'idea de crear una editorial plenament valencianista li venia rondant pel cap al menys des de 1953 quan en el segon punt del seu projecte de valencianisacio planteja va rotundament: “Fundar una Editorial”. L'empresa, en la qual participava teoricament el restant de la seua familia, li va produir molts dolors de cap per la censura i per ser clarament deficitaria.

El “patriarca” del valencianisme conseguí reunir al seu entorn un voluntari grup de col·laboradors que provenien —com també els autors— de les diverses tendències i grups sense excloure a C. Salvador (es publicà una obra postuma seua) ni a Xavier Casp i tractà de crear un verdader complex editorial en el que devia d’haver segut peça clau la revista mensual *Sicania* que publicà diuit números entre 1958 i 1959 i arribà a introduir-se en el mercat del llibre antic per mig dels catalecs de “*Sicania Antiquària*”.

Ademes d’esta activitat desplegada per persones vinculades a Lo Rat Penat, unes altres revistes i suplementos tingueren també, per estos anys, una especial dedicació al tema regional, encara que majoritàriament la llengua castellana: el *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, los *Anales* del Centre de Cultura Valenciana, les revistes de *Filologia Valenciana* de l’institució Alfons el Magnanim, depenent de la Diputació, *Valencia Cultural* en cert modo successora de *Sicania* y *Verbo*, editada en Alacant; els suplementos *Glorieta* de la revista *Valencia Atraccio*, “Mijares” del *Boletín* de la Sociedad Castellonense de Cultura i “Valencia” del periodico *Levante*. Menciono especial mereix el món de les falles en el que s’imponia en força *Pensat i Fet* la revista que des de 1939 venia dirigint R.Sanmartí i en la que col·laboraven poetes de la talla de C.Salvador i el propi X. Casp.

En este bagatge impres no pot dir-se que la temàtica valenciana fora irrellevant en mig d’una activitat llieteraria somesa a censura governativa-que ademes, imponia quotes d’utilisació del castella- i aixina ho demostrà la preparació de l’exposició sobre “15 años del libro valenciano” programada per a octubre de 1957, si bé per causes diverses no s’arribà a portar a terme i que en el seu catalec ja tenien fichats 175 volums —de més de 16 fulles— publicats des de l’any 1942, que s’havia pres com a punt d’inici⁹. Però tampoc poden enganyar-nos. Fuster ja en 1950 afirmava en evident menyspreu: “el petit i mediocríssim món literari vernacular, a València era un infern: els quatre gats que se’n consideraven protagonistes s’odiaven a mort, arrossegaven unes vanitats personals irrisòries de tan desproporcionades, i apuntaven uns enfrontaments que no eren ni podien ser només estètics”¹⁰ I J. Giner (qui utilisava com a pseudonim el nom de Guillem Renart) quan preparà novament —en 1948— el seu treball sobre la flexió verbal volgue conèixer l’opinió de tots els escriptors en valencià de cert renom i la llista quedà reduïda a 36 escriptors i 4 gramàtics. Menys, entre 20 i 30, solien ser els assistents habituals a les tertúlies dels dimarts en casa d’Adlert i quan en 1960 una comissió formada per Casp, Beüt i Sanchis Guarner redactaren un manifest de protesta contra l’article de J. Vicent Mateu aparegut en la revista *La Marina*, menyspreuant als poetes valencians, la llista que es preparà dels teòrics firmants —autors en publicacions en valencià— a soles arriba fins a 61 noms. No en serien molts més els que ja en plena etapa de la “Nova Renaixença” podien considerar-se llieteràriament valencianistes.

4.2. LO RAT PENAT CATALISADOR DEL VALENCIANISME.

4.2.1. ELS CURSOS DE VALENCIÀ.

En el moment en que iniciem la present etapa de “Lo Rat Penat” es manté com a President de l’Entitat Manuel González Martí en una renovada Junta de Govern en la que entraren, entre uns altres: Nicolau Primitiu com a vicepresident i E. Matalí com a secretari en funcions. El seu mandat finalisà —per renúncia— tres anys

⁹ En 1933 s’havia portat a terme una exposició de llibres valencians dins de la “II Setmana Cultural” que organitzava el “Centre d’Actuació Valencianista”. En aquella ocasió es reuniren 301 obres de tots els temps. Un altre intent, en 1961, nos dona a conèixer que apareixen unes 20 obres noves en cada un dels anys del període de 1058-1961.

¹⁰ J. FUSTER: *Antologia de la poesia valenciana (1900-1950)*. Prolec de la 2ª edició, València, 1980

mes tart i es va caracterisar pel manteniment de les activitats tradicionals com les velades, els homenages, les commemoracions i, sobre tot, “Els Jocs Florals”, mentres es pontenciaven els concursos de: ”llibrets de falles”, “creus de maig”, “milacres de Sant Vicent” o “els gloriosos” i ya, superat el recel i el control governatiu de presidencies anteriors, es pogue optar per l’innovacio i consolidacio de noves empreses entre les que cap destacar els cursos de valencià i les activitats sorgides al seu voltant, que serviren per a obrir l’institucio a la canviant societat valenciana. No obstant, a inicis dels anys cinquanta, en la cronica de les activitats anuals que tradicionalment arplegava el *Almanaque de Las Provincias*, habitualment de caracter laudatori, es fa constatar:

“Al començament de l’any 1955 les activitats de “Lo Rat Penat” estaven paralizades. Diverses causes d’ordre interior no permetien organitzar cap classe d’acte. Solament funcionava el curs de Llengua Valenciana que portava a cap, amb molt d’exit, la Seccio de Llengua i Literatura. Llevat d’aço, nostra antiga i volguda Societat restava callada, sense cap manifestació que no foren els Concursos que tradicionalment es celebren per falles, Sant Vicent, Creus de Maig, etc...i, naturalment els Jocs Florals, festa que, com siga, no pot deixar de celebrar-se”¹¹

La desaparicio en este mateix any de Carles Salvador feu temer en un primer moment una clausura dels cursos que, a pesar de les desavenencies personals entre el grup de professors, ya eren sense cap de dubte, l’activitat mes atraent d’entre les que s’estaven desenrollant en els ultims anys. Afortunadament no fon aixina i en la permanencia d’alguns dels primers professors i l’integracio en les tasques docents de varis discipuls aventajats, mes el bon quefer de l’equip de recolzament que durant molt de temps encapçalà E. Matalí¹² varen permetre no a soles salvar les dificultats prontament¹³, sino que tambe aumentar l’alumnat i el prestigi, satisfent la demanda creixent per l’inquietut llingüística que s’estava estenent per tota la Regio.

I es, precisament, eixa inquietut i interes per la llengua valenciana, per la seua recuperacio i expansio i, d’un modo especial la controversia sobre el seu orige —estretament unida a l’opcio politica de l’oposicio al franquisme— la que arriba a constituir el referent aplicable a Lo Rat Penat fins al punt que les multiples activitats que l’entitat porta a terme en estes decades pareixen orbitar al voltant d’esto problema a pesar de l’importancia intrinseca de totes i cadascuna d’aquelles, perque els cursos de valencià no a soles van a ser l’activitat mes destacada i coneguda del periodo¹⁴ sino tambe, presumiblement, una de les causes generadores del conflicte llingüístic que donà lloc a la nomenada “Batalla de Valencia”, sorgit no de les actuacions politiques de la “dreta”, com reiteradament s’ha dit, sino en part naixcut i consolidat dins de l’entitat i exportat a les principals ciutats valencianes pels alumnes de les primeres promocions, prontament convertits en promotors de renovades inciatives en el mateix sentit. Ho estudiarem en detall mes avant; pero volem alvançar en la nostra hipotesis al respecte: El “conflicte llingüístic” ya pot detectar-se en 1959 darrere d’una conferencia de Francesc de B. Moll que indignà als ratpenatistes mes veterans —els quals organisaren una conferencia de resposta a

¹¹ “Lo Rat Penat” en 1955. En *Almanaque Las Provincias* per a 1966, pag.101

¹² J. Giner, que s’autoatribuix la creacio dels cursos, parla en unes memories sobre Lo Rat Penat de greus desavenencies internes. Confirma les mateixes Ferrer Pastor en *Saó* num. 214 (giner 1998) Igualment encontrem referencies al problema- encara que en el seu pla economic- en Nicolau Primitiu; qui en carta a Beüt (24 decembre 1956) advertia: “L’actitud del President de lo Rat Penat em va posar sobreavís de lo que es pot esperar d’ell i hem d’anar d’acord sobre la tàctica que hem de portar per a salvar el curs de llengua valenciana...”. No obstant comparant els professors dels cursos 54-55 i 55-56 a soles encontrem a faltar la presencia de E.Valor i naturalment C.Salvador. En la Seccio de Llengua, de la que s’esguellaria la Comissio dels Cursos, entraren, per orde cronologic d’antiguetat, R. Sanmartí, N. Primitiu, E. Matalí (president fins 1978), E. Soler Godes, E. Beüt, J. Cuelco, Fc.Soriano...

¹³ Un dels majors obstaculs dels primers anys fon el problema de la seua financiacio per quant l’entitat no es fea carrec dels mateixos. En un informe sobre els cursos anteriors a 1960 (està datat en 28 de març d’eixe mateix any) es llig: “Dificultats de tota mena es van oposar al natural desenvolupament dels cursos, oposicio que va nèixer principalment del sí de l’entitat que debia amparar-los no sols materialment, sino moralment; fins i tot que els iniciadors dels cursos van ésser bandejats de la Junta de Govern de l’Entitat de la qual formaven part”

¹⁴ Nicolau Primitiu, en l’apertura del curs 1958-59 senyalà que “la tasca principal a desenvolupar per l’entitat hauria d’ésser el conreu de la llengua valenciana”. En *Sicania* num. 5 novembre de 1958, p. 21

carrec del catedratic d'Historia Antiga J. San Valero— encara que realment es considere iniciat a partir de 1971 en la realisacio de cursos de catala pel “Secretariat” en un numero cada volta major de ciutats valencianes; i no tinga el seu ple esclafit fins a 1976 quan, en el canvi de text per als cursos de Lo Rat Penat, es tallà la que havia segut important via en el proces d'expansio de les teories catalanistes i els seus defensors abandonaren Lo Rat Penat, creant entitats propies per a la defensa d'aquelles com el centre “Carles Salvador” que concedia títuls en catala¹⁵

Des d'est any 1976, que es tambe crucial en la transicio espanyola i el moment que marca l'inici de les activitats preautonomiques, la confrontacio catalanisme/valencianisme travessa les portes del vetust palau de la plaça de Manises (encara que es justament en 1976 quan es porta a terme el trasllat a la nova seu del carrer d'Aparisi i Guijarro) i s'instala en força entre l'intellectualitat valenciana. Lo Rat Penat d'ara en avant no sera sino una victima mes d'est enfrontament a pesar dels esforços que es feu per obviar-lo.

Al voltant dels cursos anuals —estudiats en el capítol X d'esta obra— son varies les iniciatives culturals que es portaren a terme, de les quals volem destacar quatre:

a) Les conferencies complementaries que fitaven el quefer escolar i en les que participaren en els primers anys personalitats com el catedratic de dibuix de l'Institut de Bachiller de Xativa Pérez Contel, l'arquitecte Segura de Lago, el pintor castellanense Porcar, el bioquimic Primo Yúfera, el catedratic de Fisica de l'Institut de Bachiller Lluís Vives de Valencia, R. Feo, el Croniste de la Ciutat de Valencia Almela i Vives, l'advocat F. Momblanch, l'escriptor de la Ribera “Soleriestruch”, el catedratic de Grec de l'Institut de Bachiller Sant Vicent Ferrer de Valencia Vicent Ferrís, etc., sense deixar-nos als naturals de Catalunya i Balears (Mossen Lluís Parramón Vilasaló parlà el 18-2-1955 sobre la “Unitat cultural de Valencia, Cataluña y Mallorca”).

b) La constitucio d'una “Agrupacio d'alumnes dels Cursos de Llengua Valenciana” que 1963 que promogué la publicacio d'un bolleti nomenant *Fulls dels Cursos de Llengua Valenciana* que, en els seus dos anys d'existencia, no va tindre massa exit per l'escassa colaboracio rebuda dels propis socis; pero que al menys compli el paper de donar a conèixer les activitats i tendencies de Lo Rat Penat.

c) Els actes d'inici de curs —generalment programats per al 9 d'octubre— i la clausura dels mateixos, a mitant de juny, en una escollida conferencia a carrec de prestigiosos intellectuals valencians: D. Fletcher, J. Fuster, A. Igual, E. Soler i Godes, Mateu i Llopis, Ll. Guarner, S. Bru, X. Casp, Segura de Lago, Beüt, Simó Santonja, San Valero, etc. Sense que falten igualment, catalans com Coll i Alentorn, ni mallorquins com M. Dolç (Catedratic de l'Universitat de Valencia) o F. de B. Moll. Estes conferencies foren arreplegades —des de 1954— en una serie de follets, no interrompuda fins al moment actual i que escomençaren sent sufragats per benefactors com G. Huguet, N. Primitiu i F. Soriano, per a fer-se carrec de la seua edicio la propia entitat mes avant.

d) Els concursos infantils de llectura i escritura en llengua valenciana que s'iniciaren en els cursos 1956/57 i 1963/64 respectivament. Estos es portaven a terme en el mes de maig i el repartiment de guardons, en solemne acte public, tenia lloc el dissabte anterior a la clausura dels cursos.

4.2.2. ELS JOCS FLORALS I UNES ATRES ACTIVITATS.

Els Jocs Florals es mantingueren en renovat esplendor i força, encara que tambe en algun que atre baix, en esta epoca, tant per lo que respecta a la cantitat de guardons convocats¹⁶ com per la qualitat dels autors ya que junt a poetes i escriptors que en el temps alcançarien just renom, foren guardonats autors que a la fi resultaren intrascendents. El seu estudi es realisa aixina mateixa en el capítol IX d'esta obra i la llista dels poetes

¹⁵ Des de 1971 el “Secretariat” estava formant professors per a cursos de “catala”. A partir del curs 1974-75 el ICE de l'Universitat de Valencia escomença a impartir els seus cursos per a funcionaris docents.

¹⁶ Revisats els cartells de convocatoria de l'etapa comprovem com el numero dels guardons ordinaris establits no patix a penes variacions (practicament en son huit i com maxim nou). No obstant els extraordinaris oscilen entre els 17 de l'any 1973 i els 48 que es registren en els jocs especials de 1958, sent 14 els habitualment fixes i al voltant de 20 els que varien anualment.

premiats en la “flor natural” pot consultar-se al final del capítol VIII i a soles volem destacar en este moment la transcendència d’estes celebracions¹⁷, imitades no a soles en Sagunt a on la “Penya Esvaradora”, que funcionava com a delegació de Lo Rat Penat, inicià els seus en 1955, sino en gran numero de ciutats valencianes que popularisaren els certament lliteraris, algun dels quals ya havien segut famosos en els anys anteriors al conflicte belic¹⁸

Durant els anys cinquanta les activitats tradicionals pogueren celebrar-se ya en major llibertat, i, inclus, era habitual la celebració de sessions de teatre en valencià. La benedició d’un “Peno de la Conquesta” que tingue lloc en el monasteri d’El Puig a finals de setembre de 1956 en l’assistència d’una nodrida representació oficial¹⁹ dona a entendre el grau de permissivitat conseguit i el reencontre en les tradicions patriòtiques especialment valencianes, centrades en la figura de Jaume I.

En l’arribada a la presidència de Nicolau Primitiu pareix iniciar-se una nova etapa, de la que es fa reso Vicent Badía, des de la seua secció “De la Región” en el diari *Las Provincias* (5-III-1958): “Emprende con entusiasmo una nueva etapa que le conducirá, Dios mediante, a las metas más cimeras de su vida”. Efectivament, a partir d’esta etapa alcançaren un auge desconegut fins al moment les distintes iniciatives que Lo Rat Penat havia anat implantant a lo llarc de la seua extensa historia com els concursos de “llibrets de falles”, “creus de maig” i milacres de Sant Vicent”, les velades temàtiques a la Verge dels Dolors i a la Verge dels Desamparats o el sopar de Sant Donis. Ademés, Lo Rat Penat en la seua seu renovada al reparar i revitalitzar el vell palau de la plaça de Manises, es llançava a la tasca de captar personalitats i intel·lectuals rellevants, projecte que ya havia iniciat en octubre de 1958 al convidar d’un modo especial al col·lectiu de Cronistes Oficials dels municipis valencians, reunits per uns dies en la seua segona assemblea regional²⁰

Especial rellevància tenen en estos anys les activitats lúdiques que preparaven les joventuts de les que tant esperava Nicolau Primitiu, honradament preocupat per la renovació de la massa social. Aixina en el discurs d’apertura dels Jocs Florals de 1958, recent iniciat el seu mandat, diu: “Nosatres confiem en la juvenesa, en l’entusiasme del jove, per a fer revivre la nostra corporació reneixentista; puix si la joventut ens abandonara i no ens seguira formant l’estol de renovació, sería senyal de que la decadència ratpenatista no tendria remei, car societat sens jovens que continuament la renoven està condemnada a desaparèixer”²¹ Estos jovens des de les eleccions del 23 de febrer de 1958 pretenien ser escoltats com a membres de la Junta Directiva. En la crida que feren en motiu de dites eleccions a les que concorregueren Fc. Codonyer i E. Tárrega- manifestaven que “no pretenem regir la Societat; volem tan sols injectar-li nova saba, evitant que la seua honorable antiquitat li produisca un anquilosament fatal”. Pareix ser que al menys el segon conseguí un carrec en Nicolau Primitiu. Tambe, al menys des de 1960, tindran una secció en carrecs propis, que regentava un lloc de venda de compra-venda de llibres en la plaça Redona, participava activament en les excursions i organitzava cicles de conferències a mes de balls de saló i un extens repertori teatral que arribaren a posar en escena a partir de la remodelació de 1958. De forma molt especial deuen valorar-se els actes reivindicatius —de caràcter cada vegada mes polític— com “Els aplecs de la Joventut” (des de 1960), les romeries a El Puig (reiniciades en 1964) o la participació popular en els actes dels 9 d’octubre en el Parterre que, es recobraren casi en l’intimitat de la societat en els anys 60, i alcançaren un desenroll massiu —i ya en un atre signe ideològic— en la transició a

¹⁷ En les pàgines de *Valencia Cultural* i en la premsa local apareixien regularment els autors guardonats; pero les escasses relacions que dels mateixos s’han fet sempre s’han limitat a donar el nom del poeta premiat en la “Flor Natural”.

¹⁸ Tenim a ma convocatòries de Nules (1953), Algemesi (1956), Vinaros (1959), Chirivella (1963), Xativa i Paterna (1965), Meliana (1968), Tavernes de la Valldigna i Llíria (1970), etc. Tambe s’establiren diversos premis lliteraris en Alacant, Gandia, Alcoy, Oriola, Onda, Teulada, etc. Xavier Casp es queixava en un article de 1975 de la forma en que estaven proliferant estes iniciatives, moltes vegades reduïdes a un simple acte per a ostentació de la “burguesia” local.

¹⁹ La crònica de l’acte pogue vore’s en *Las Provincias* del 25 de setembre de 1956.

²⁰ N. Primitiu ya tenia en la ment este problema en 1956 i en la junta general del 7-2-1960 s’aprovà l’aument de quotes, un presupost especial per a acondicionar el local i la revitalització de les seccions. Tambe es recomanà als socis la realització d’un esforç personal per a captar nous socis que aportaren, com se’ls diu en als Cronistes “a més de l’ajuda econòmica, l’efectiva participació en la tasca de nostra Societat”.

²¹ Pres de la contraportada de la revista *Sicania*, num 2, (Agost de 1958).

la democràcia, si be ha de fer-se constar que en estos ultims casos l'iniciativa de la seua organització ja no es exclusivament atribuïble a Lo Rat Penat.

A soles un acte va decaure fins a la seua desaparició en esta etapa: “Els Gloriosos”, que commemorava la resurrecció de Jesús el Dissabte de Gloria i açò fon degut a la confluència de dos factors: la modificació del Ritual de Semana Santa que —des de 1956— traslladava la commemoració fins al diumenge, i la secularització creixent que modificava les costums ciutadanes davant del fet religiós. La seua realització a partir de les 12 de la nit, (realment en el moment en que les campanes del Micalet anunciaven la “gloria”) motivà una forta recessió de la participació popular. L'última celebració es donà en 1977, puix l'any següent es prengué l'acort de no realitzar-lo “per falta de temps; pero especialment pel moment difícil que estem passant i els aconteiximents que venen produint-se en la Plaça de la Verge”²² La secularització de les costums, ja evident en eixe moment, i la dedicació prioritària a les qüestions lingüístiques a partir d'estos moments pogueren ser les causes que impediren la reanudació de l'acte en els anys posteriors.

Per una altra banda es creà una nova Secció —en 1956— que, sempre de la mà de Beüt, es faria molt popular en els anys següents: la d'Excursions, que preparà freqüents visites en el fi de conèixer els llocs més importants i les festes de mes relleu del Regne de València: Castello, Alacant, Alcoy, Xativa, Sagunto, Gandia, Oriola, Segor, Xixona, i Liria. Aixina mateixa es realitzà una excursió al panteó dels Reis de la Corona d'Aragó en el Monasteri de Poblet. A partir de 1961 menudegen els viages col·lectius mentre s'impulsen les excursions esportives en grups reduïts.

L'*Almanaque Las Provincias* arplega (encara que a soles fins 1959, inclús) una detallada informació anual sobre les activitats portades a terme. També la revista *Sicania* en el seu número de febrer de 1959 arplega en un epígraf les “Activitats de les Seccions” que podria ser extrapolable per a uns altres moments de la present etapa: “Setmanalment (els dijous) es celebren reunions conjuntes de diverses Seccions: Joventut Femenina i Masculina, Teatre, Música, etc. Que es veuen molt animades, amb gran concurrència de senyores i senyoretetes i joves”.

“Per ara, estan en organització una agrupació de dances valencianes, una coral de cambra i funcions de teatre selecte”.

“Igualment ha començat a organitzar la secció d'Excursionisme el viatge a Castelló de la Plana, per a presència el magnífic “Pregó” i la romeria de les “Canyes” i “les Gaiates”. Aquesta excursió es realitzarà dissabte 28 de febrer per la vesprada (el “Pregó”) i diumenge dia 1 de març.”

“I ja estan en organització, així mateix, la vetlada a la Verge dels Dolors, Concurs de Miracles i vetlada a Sant Vicent Ferrer, els Gloriosos i altres que anirem publicant oportunament”²³.

Atenció i anàlisi especial requerixen algunes actuacions específiques com els diversos intents de publicar un “bolletí” propi, que paregué quallar en 1961 i en 1963 per a finalment, frustrar-se els dos projectes. (En 1960 ja aparegué una circular als socis, impresa (6 pàgines, quartella) que no tingué continuïtat. Entre 1961-62 ixqueren al menys quatre números, a cíclic, d'unes “Circulars” de Secretaria en el contingut típic dels bolletins interns i en 1963 tingué lloc l'intent dels alumnes dels cursos per a instituir uns “Fulls”, en un ric contingut doctrinal i divulgatiu, però que per falta de col·laboracions s'abandonaren en 1965 quan a soles havien vist la llum uns quatre números. Hi hagué un altre intent en 1979; però no passà d'un número.)

Uns altres acontenyiments foren: l'aprovació del nou reglament en la Junta General del 19 de desembre de 1965 per adequar-lo a les disposicions emanades de la Llei d'Associacions de 24-XII-1964, el canvi de seu, decretat per la Diputació després de la compra del palau del Marquès de la Scala en 1973 (ple del 26 de maig); però que no quallà totalment fins a tres anys després quan, a l'octubre de 1976, una nova corporació, presidida

²² Segons l'acta de la Junta de Govern de 21 de març de 1978.

²³ *Sicania* num. 8, de febrer 1959, pàg. 25. També es pot veure una extensa relació de les activitats portades a terme en l'escrit adjunt a la sol·licitud presentada davant del Ministeri d'Informació i Turisme (25-II 1976) sol·licitant una subvenció per a portar a terme la programació del curs.

per I. Carrau Leonarte, acondicionà el nou edifici cedit en el carrer Aparisi i Guijarro²⁴ o la celebració del centenari de la Societat en 1978, en un acte central —profusament arreplegat en la premsa— que va tindre lloc el 31 de juliol en l'hemicicle de l'Ajuntament de València i contà en la presència del President Preautonòmic Josep Lluís Albiñana, rebent la senyera de l'entitat la medalla de plata col·lectiva de la ciutat, ara be els actes culturals de l'homenaje es retardaren fins al mes d'octubre²⁵ Aixina mateixa cal destacar uns altres successos que, per la seua transcendència, marcaren el devindre de l'història valenciana encara que la seua realització no haja segut exclusiva de Lo Rat Penat, com les campanyes per a introduir el valencià en la litúrgia a mitant dels xixanta i la campanya a favor de l'ensenyança bilingüe una decada mes tart, de les quals nos ocuparem mes avant.

4.2.3. CANVIS SOCIALS, CANVIS PERSONALS.

Lo Rat Penat, encara que sempre fon una institució minoritària, constituí el referent principal del valencianisme que era la seua raó de ser. Com a entitat eludi constantment l'acció directa puix el seu objectiu “promoció i exaltació de les glòries valencianes”, suponia un consens sobre lo valencià, i només lo valencià, en caràcter general i apartidista, tenia cabuda en les seues accions no estrictament culturals. El fet de que des del seu origen existira un valencianisme cultural, però no un valencianisme polític en l'interior de la seua va permetre que les seues manifestacions més representatives mai deixaren de celebrar-se (nos referim, entre unes altres als Jocs Florals, les regines dels quals pertanygueren a la més alta societat no a soles valenciana, sino en ocasions, també espanyola).

Esta institució, referent clau del valencianisme, patí en el seu interior la tensió que es generà en l'Intel·lectualitat valenciana com a conseqüència de l'adscripció catalana que Joan Fuster pretenia per als valencians. Esta tensió es manifestà en la secessió d'un grup de professors en 1975, el canvi de la “Gramàtica” que servia de text per als cursos (1976), l'intent d'expulsió de Sanchis Guarner i de Senent, (1977) i, de modo molt especial, la crisi i secessió de 1980; acontentiments que varen marcar una fita rellevant en quant al perfil humà dels integrants de l'entitat i especialment en quant a les tendències ideològiques dels seus mandatariis, per quant la major part dels socis en inquietuts nacionalistes-pancatalanistes es donaren de baixa durant este lustre i foren reemplaçats, en clara ventaja numèrica per la nova onada de valencianistes. Es per lo tant la present etapa el període de la confrontació per motius sentimentals més que ideològics, ja que els desencontres no tenen encara en la seua arrel una problemàtica ideològica —i per lo tant política— sino a soles la defensa de postures obertament contràries en quant a la pròpia identitat valenciana.

Aixina durant els anys cinquanta tingueren una actuació especial com a membres de la Junta de Govern o al front de les diferents seccions o de cursos personages com R. Sanmartí, A. Igual Ubeda, Santiago Bru, E. Soler i Godes, F. Ferrer Pastor, B. Bono i Barber, Ll. Querol, L. Piles, B. Civera, o D. Fletcher i mantingueren la seua condició de socis o col·laboradors J. San Valero, C. Martínez-Aloy, M. Sanchis Guarner, Vicent Giner Boira, Matilde Salvador, M. Domínguez, R. Roca Miquel, J. Valor, M. Adlert i X. Casp entre moltes altres persones destacades de l'Intel·lectualitat valenciana, com es fàcilment observable comprovant la llista dels oradors en els actes de clausura dels cursos i les relacions de socis. Mentres que a partir de 1977, just en el moment en que s'aprovava una Constitució democràtica i s'anunciava la possibilitat de l'establiment de la

²⁴ En 1975 la Caixa d'Aforros aportà la quantitat de 852.875 ptes. per a cobrir les despeses d'adjudicació de mobiliari per a la nova seu. Les classes del curs de valencià de 1975-76 ja es donaren en els baixos del local des de l'última setmana de juny; però el trasllat total no es portà a terme fins al menys a finals de 1976 després de l'últimatum del President de la Diputació per haver-se produït un chicotet derrocament d'un mur en el mes d'octubre. La situació jurídica del nou local encara tardà dos anys en resoldre's. El ple de 27 d'octubre de 1978 aprovava el model de contracte d'arrendament per 12.000 pts. anuals. Sobre el tema pot consultar-se l'article de E. Beüt en *Levante* de 4-III-1976.

²⁵ Es portaren a terme entre el 9 i el 15 per acord de la J. de Govern de 25 d'abril. (Hi ha uns altres acords sobre esta qüestió en la Junta del 16 de maig). Els Cronistes Oficials i el GAV li feren els seus homenajes i la Diputació Provincial li concedí la seua medalla.

Comunitat Autònoma Valenciana, en Lo Rat Penat es produïa l'enfrontament del que quedaren com majoritaris els valencianistes, retirant-se els denominats catalanistes a partir de la baixa de Sanchis Guarner.

4.2.4. ELS PRESIDENTS. DES DE L'ATONIA A LA SOSSOBRA.

Mencio a banda s'ha de fer dels quatre presidents que ocuparen el càrrec en esta etapa, incloent a M. González Martí, que l'assumí davant del buit de poder creat en 1947-48 en la destitució de Calatayud Bayá i es mantingué en el mateix durant tota una dècada, rodejant-se d'un equip de col·laboradors que s'havien acostats fins a la Societat captats, no sense esforç, per Carles Salvador en qui mantenia una antiga amistat.²⁶

González Martí que ja havia segut president entre els anys 1928-1930, era en el moment del seu nomenament Delegat de Belles Arts i, des de 1954, Director del Museu de Ceràmica. Amic del Ministre de Governació Blas Pérez, pogué lliurar-se dels recels i censures del governador Laporta i potenciar les activitats tradicionalment portades a terme per Lo Rat Penat.

A principis de 1958 deixà la presidència fent-se càrrec interinament de la mateixa Nicolau Primitiu, que en les eleccions del 23 de febrer havia consegut la Vice-presidència 1^a. Nicolau Primitiu seria ratificat en el càrrec de president després de les eleccions del 9 de novembre del mateix any. També, com el seu antecessor, repetia en el càrrec; però ara ja havia complert els vuitanta anys i les forces començaven a flaquejar-li mentre li abandonava la salut per lo qual renuncià poc mes tard —1960— quan l'entitat estava arribant a un moment sumament prometedor²⁷

Tradicionalment s'ha justificat la seua premura en deixar el càrrec alegant pressions familiars que, efectivament les tingue, com ha manifestat la seua neta Rosa Gómez en la biografia del seu yayo²⁸, però estes eren solament atribuïbles a la preocupació per la seua salut i no tenien una motivació ideològica; però D. Nicolau era també octogenari quan inicià, casi simultàneament a la seua arribada a la Presidència, l'aventura cultural que supongué traure al carrer la revista *Sicania* i durant varis anys pogué seguir cuidant fins els mínims detalls de l'editorial del mateix nom. Foren aquelles altes, vetustes i fredes estancies de l'antic palau dels marquesos de la Scala les que, en els continus constipats, pareix ser que quebrantaren la seua salut. Però, a pesar de tot, es molt possible que també influïra en la seua renúncia la marcha de l'Entitat i la seua progressiva catalanització que no era, evidentment, del seu gust.²⁹

L'imprevista vacant fou coberta pel vicepresident Joan Segura de Lago, qui es mantingué en el càrrec fins al seu falliment el 27 de novembre de 1972. Arquitecte rellevant, naixcut en Algemesi, d'a on també era arquitecte municipal (igualmente ho era de Puçol), era molt conegut per haver dirigit la reconstrucció del Monasteri d'El Puig i, coincidint en la seua presidència, projectà l'Archiu del Regne i s'encarregà de la repriminició de la Catedral de València. Tenia també aficions lliteràries i fou tenaç investigador de l'història del seu poble natal, publicant dos volums sobre el tema: *El escudo de armas de Algemesi i Llinatge d'un poble valencià: Algemesi*.

Durant el seu llarg mandat Lo Rat Penat conegué l'extraordinària eclosió dels sentiments patriòtics i en la seua seua germinaren la pràctica totalitat de les iniciatives i actuacions de caràcter patriòtic i pre-autonòmic que movilitzaren la societat valenciana en les dècades posteriors, en una especial incidència sobre la joventut, que

²⁶ González Martí, natural de Morella, pogué conèixer a C. Salvador durant la seua estada en l'escola de Benassal i ad ell recorregué per a corregir l'ortografia dels seus tres toms de *Contes del pla i de la muntanya*.

²⁷ En l'obra col·lectiva *Lo Rat Penat* (1996) es dona com a data de dimissió l'any 1961. No obstant esta degué de produir-se en la primavera de l'any anterior per quant el 26 de maig de 1960 es renova la mitat de la Junta Directiva i era elegit President J. Segura de Lago. Per quant en realitat les eleccions havien tenguut lloc justament un any abans i la presa de possessió s'havia celebrat el 4 de gener de 1959.

²⁸ R. GÓMEZ CASAÑ. *Nicolau Primitiu Gómez Serrano (1877-1971) Una aproximació a la seua vida*, València, 1997.

²⁹ En carta a E. Beüt-24-5-1961 li comentava que "La Secció de Filologia de Lo Rat Penat no'm mereix confiança per la seua absurda tendència catalanitzant que va creant una atmòsfera adversa."

en els seus salons encontrà no a soles nous horisons ideològics, sino també motius lúdics que no era fàcil encontrar en uns altres cercles culturals com les tertulies i els balls de saló.

Per la Societat passaren i d'ella rebieren l'impacte cultural, bona part dels joves protagonistes, des d'un o d'un altre costat, de la transició política com Alfons Cucó, els germans F. i J. Codonyer, E. Tárrega, Ll. Aracil, M. Ardit, A. Espí, F. de P. Burguera, etc.³⁰

Després del repenti falliment de Segura de Lago el 27 de novembre de 1972, es feu carrec interinament de la presidència Emili Beüt, antic soci i col·laborador de l'Entitat que acceptà el carrec i es presentà a les eleccions reglamentàries en 1974 en el decidit propòsit de tallar l'accés a la presidència al sector que ja era conegut com a catalanista, integrat en la candidatura que encapçalava J. Senent Anaya. En gener de 1978, any en que es celebraven els actes commemoratius del centenari de la fundació de Lo Rat Penat, corresponia procedir al relleu de la mitat de la Junta en la que figurava la presidència. Es presentaren en tal ocasió dos llistes, encapçalades respectivament per E. Beüt i per X. Casp, qui, durant alguns anys, havia estat allunyat i crític en les activitats allí desenvolupades. Finalment esta última candidatura decidí retirar-se, segons es digué per a que Emili Beüt poguera presidir els actes del Centenari pels que havia mostrat un especial interès.

Pero la situació interna s'estava enrarint per moments a tenor de les divergències lingüístiques de l'intel·lectualitat valenciana que havia arribat a impregnar la societat valenciana. Davant l'avanç del catalanisme en l'Universitat de València i en els ambients de l'esquerra, un grup cada vegada més numerós de socis pretenia que Lo Rat Penat assumira la defensa del valencianisme davant del catalanisme d'un bon nombre de lingüistes. L'aparició en 1977 de les tesis de Miquel Adlert³¹ que constituïrien el nucli de les després denominades "Normes de l'Acadèmia o d'El Puig" quan precisament el President de Lo Rat Penat estava propugnant la revisió col·lectiva de les "Normes del 32" en la participació de l'Acadèmia Valenciana de Cultura, portà al desconcert als cursos, propicià la ruptura de la convivència interna i forçà la dimissió de la Junta Directiva de Lo Rat Penat a finals de 1979.

Naturalment en tot este llarg procés conflictiu el paper de les distintes Juntes de Govern i inclús les actuacions d'alguns socis, les enemistats personals i algunes pugnes internes jugaren un paper rellevant i no es lògic reduir tota la confrontació a les actuacions "presidencialistes" de les quatre personalitats enumerades; pero es evident que les seues decisions han segut desorbitadament personalitzades i en est últim cas —l'únic en el que es produí la dimissió per desavenències internes— mai han explicat les verdaderes causes del conflicte.

Beüt, era, simplement, un valencianista integral que defengué les "Normes de Castello" en tant i en quant no s'alçà un acord —col·lectiu com en 1932— per a la seua modificació. A lo llarg de la seua llarga vida mai renuncià a les senyes d'identitat valencianes, sent durant la seua etapa al front de Lo Rat Penat un dels màxims defensors de les mateixes.

4.3. CRISIS I TRENCAMENT.

4.3.1. LA GRAMÀTICA DE 1976.

En la primavera de 1962 el Centre Excursionista de Castello, en la col·laboració econòmica de la Fundació Huguet, inicià un curs de llengua valenciana en professors que havien obtingut el títol en Lo Rat Penat. L'iniciativa, que tingué una excel·lent acollida i una duradera continuïtat, no era un fet aïllat, uns mesos mes tard

³⁰ Al mateix temps en l'Universitat de València, entraven algun d'estos professors com a interins i es quedaren per a sempre.

³¹ M. ADLERT: *En defensa de la Llengua Valenciana*; Ed. Del Cenja al Segura, València 1977.

s'anunciava l'acort de l'Ajuntament de Mislata de patrocinar un atre "Curs de Llengua i Cultura Valenciana" en esta ocasio en la colaboracio directa de Lo Rat Penat. Ad estos cursos enseguien uns atres en diverses poblacions i sempre referits a la llengua valenciana per la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Aixina en les pagines centrals del programa editat en Castello per al curs d'estiu apareix un breu estudi sobre "La nostra Llengua Comparada" en diverses nacions europees d'extensio semblant a la dels denominats "Països Catalans" i ve il·lustrat en un mapa del sur d'Europa en el que destaca la cartela "Català" per als territoris d'est hipotetic ent. Tambe per estos anys, les activitats de l'entitat senyera del valencianisme quedaven arreplegades entre les noticies que resenyaven els bolletins del "Omnium Cultural", encara impresos en Paris;³² pero tant el president J. Segura de Lago com el seu successor E. Beüt estaven mantenint en fermea el rumbo de la valencianitat.

Encara que el 20 d'octubre de 1961 ya s'havia posat en marcha en les aules de la Facultat de Filosofia i Lletres un curset de tres mesos de duracio dedicat a la llengua i lliteratura catalana i en setembre de 1963 la Casa de Catalunya en Valencia anunciava un "Curs de Gramàtica de la nostra llengua" a carrec de Ll. Alpera, no es fins a 1971 quan el Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma inicia les seues activitats en les terres valencianes, primerament en Valencia i des de 1976 en Castello i Alacant. En 1974 s'havia constituït ademes l'Assessoria Didactica en la que estaven, entre uns atres: Sanchis Guarner, Teresa Pitxer, Pere Riutort, Carme Miquel, Vicent Escrivà, Alfons Llorens, Maria Conca, Vicent Pitarch, etc. "amb la finalitat pròxima de redactar els textos escolars per a l'Ensenyament General Bàsic i de confeccionar material adient per a l'ensenyament de l'idioma..." Tambe en 1974 el grup promotor intentà montar una "Escola d'Estiu", que finalment no es pogue portar a terme per la carencia de mijos. Tampoc pogue ser realitat l'intent de l'estiu següent; pero esta volta per la prohibicio de Govern Civil. Si funcionaven, en canvi, les dos activitats mes importants: els "estates" per a la formacio de professors (en desti al I.C.E.) i els cursos de catala de caracter obert. Les estancies de professors es portaren a terme en Castello de la Plana (1971), en Moncada (1972) i en Alacant (1973). Tambe es realisà una estancia d'Alts Estudis de Llengua i Lliteratura Catalana per a llicenciats en Castello (1973).

En quant als cursos de catala es realisaren —segons la Memoria del Secretariat per al curs 1973-74, que es la meua font d'informacio directa³³— 28 cursos en 1971-72, 98 en el 1972-73 i 164 en el 1973-74, la major part d'ells (12,33 i 53 respectivament) en la comarca de l'Horta.

Cooperà tambe a la seua difusio E. Valor en les dos seues obres per a castella-parlants: el seu curs de Llengua Valenciana (1967) i el Curs Mig de la Gramatica Catalana (1973). Per una atra banda comprovem com a partir de 1972 es realisaven cursos en l'Universitat de Valencia —en molt poca assistencia per cert— i, a pesar de les diverses dificultats administratives que trobaren els cursos del ICE de l'Universitat per a ser ubicats en la normativa especifica del Ministeri, el professor Sanchis Guarner (que fon el seu primer impulsor des de la seua agregaduria de Filologia Valenciana) pogue iniciar-los en 1974. (El primer curs que coneixem es donà entre el 30 de giner i el 5 d'abril del dit any. Compregue els tres nivells classics, tingue una duracio de 72 hores, foren 23 els professors encarregats d'impartir-lo i 390 alumnes els que es matricularen, i obtingueren el titul 268 mestres i llicenciats. *Las Provincias* del dia 31 de giner porta un gran desenroll tipografic per a donar conte de l'event.)

En 1975 Lo Rat Penat iniciava la celebracio del XXV aniversari dels seus cursos³⁴ pels que havien passat fins a l'estiu d'eix any 12.741 alumnes (1.353 en el curs 1974-75). L'ampliat quadro de professors estava format per Mossen Alcón, Mossen Sorribes, el pare E. Ferrer, Mossen X. Torres, M. Ballester, Fc. Chapa, A. Gómez, J. López, J. Vicent Maroto, J. Martí, E. Martí, Ll. Ariño, J. Tortajada, J. Cervera i R. Armiñana. Com a president de la Comissio continuava l'infatigable E. Matalí.

³² En el num.5 (Novembre de 1965) es llig: "A Lo Rat Penat ha tingut lloc una sèrie d'actes culturals, del 4 al 10 d'octubre, amb la participació de les més importants personalitats del País Valencià. Es clausurà aquesta setmana cultural amb la inauguració del curs".

³³ Tambe hi ha abundant informacio de premsa sobre el tema i inclus un informe elaborat en Lo Rat Penat. De totes maneres l'informacio mes completa es la que proporciona l'articul de Vicent Escrivà en *Serra d'Or* (juliol, 1974): "L'ensenyament de la llengua al País Valencià."

³⁴ En l'any 1948 ya s'impartí un curs que tingue com a professor a E. Valor i, pareix ser, que no hi hague ya interrupcio. En 1960 foren dos els cursos impartits; pero per lo general, es el de 1951 el que es considera oficialment com l'iniciador de la serie, tal volta per ser el primer obert al public en general.

El follet que anunciava el curs 1975-76 era semblant als preparats per a anys anteriors, no obstant portava en esta ocasió en la portada el logotip de l'efemerides i en una de les primeres pàgines la nomenada al possible lector que es venia repetint un any darrere d'un altre: "La llengua valenciana és un idioma digne de respecte, sonor i expresiu. Té una ortografia i una sintaxi pròpia..." sense donar cap indicació dels fets ocorreguts durant el curs anterior degut a l'enfrontament professors-president que portaren a la dimissió d'un grup d'aquells.

Una fulla ciclostilada dirigida "Als nostres alumnes", firmada pel professor E. Ferrer i datada en 20 de juny del citat 1975, justifica l'abandonament de Lo Rat Penat pel mencionat grup de professors i en ella es bel·lumenen els primers símptomes de les divergències conceptuals que pronte portarien a l'enfrontament obert.

El grup dissident creà el Centre Carles Salvador integrat dins de les activitats del "Secretariat" i que segons consta en el

"Balanz provisional d'algunes activitats que figura com anex en les memòries inèdites del citat Secretariat: "L'inicià un grup de professors que havien format part del claustre dels cursos de Lo Rat Penat i que en sortiren arran de la polèmica d'aquell any, en la qual aquesta entitat va prendre una posició contrària a la catalanitat del País Valencià, almenys a través dels seus directius".

Incorporat funcionalment al Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma de València, el Centre va començar a actuar el 15 de gener de 1976, realitzant cursos orals i per correspondència"³⁵

Est incident, molt poc conegut, en un moment en que ja menudejaven els atacs a la realitat valenciana, accentuà les prevencions de Lo Rat Penat davant d'un pancatalanisme ben organitzat. D'ahi que la majoria dels seus socis s'esforçaren en impedir l'arribada dels seus més destacats membres als llocs directius. Per açò i en base a l'incorporació sense prèvia consulta d'alguns directius a la candidatura pancatalanista que encapçalaven Juan Senent Anaya i Roberto Moroder Molina, s'invalidà lo que pareixia anava a ser una candidatura única, gestant-se una nova per a evitar que en les eleccions convocades per al 25 de gener de 1974 obtinguera la majoria l'encapçalada per Senent i Moroder que representaven el pancatalanisme que s'havia de contrarrestar.

Una de les primeres decisions que es prengueren després de la secessió del grup de professors, fon la de preparar una nova gramàtica que eliminara els catalanismes incorporats en les successives edicions del text de Carles Salvador que es tenia com oficial³⁶. La redacció del nou manual fon obra col·lectiva de la Comissió de Cursos³⁷ "de conformitat amb la "Declaració i Normes ortogràfiques uniformadores aprovades en Castelló... i tenint present el contingut del Vocabulari Ortogràfic Valencià fet amb tal motiu" per C. Salvador.³⁸

La nova Gramàtica fon publicada en 1976 dins de la col·lecció pròpia de Lo Rat Penat —num. 32— i pronte hagué de reeditar-se després d'una molt bona acollida³⁹. No obstant, encara dins de la pròpia Junta varen hi

³⁵ Des de Lo Rat Penat s'elaborà un document sobre el tema, possiblement a partir de les senyes aportades per Vicent Escrivà en *Serra d'Or*. Es considera a estos professors com a "pancatalanistes que havien actuat de Professors en els Cursos de Lo Rat Penat..."

³⁶ En 1950 s'intentà utilitzar la *Gramàtica* de Sanchis Guarnier; però el seu contingut resultava massa elevat. El problema el solució de moment J. Giner a l'encontrar 200 exemplars de *Ortografia* de Salvador publicada en 1937. Una vegada esgotats estos llibres C. Salvador feu una Gramàtica adaptant els seus treballs dels anys 30. Esta fon publicada en 1951 per l'editorial Lletres Valencianes, que també es feu carrec de la 2ª edició en l'any 1953. La tercera ya es de 1959 i en la seua adequació participaren alguns professors dels cursos com Ferrer Pastor, Valor i Ferrís. D'este text es feren sis edicions, l'última en 1974.

³⁷ En carta de contestació al sr. A. Pérez, que califica l'obra d'anònima, s'insistix en senyalar que "en ella consta expresament que està redactada per LO RAT PENAT és a dir, un cole.lectiu-com ara es diu- de Professors". Comprovada la relació de professors d'estos anys es molt probable que participaren en la seua realització mossen Ll. Alcón, mossen X. Torres, A. Gómez Fajarnés, J. López Sancho, Ll. Aviñó, J. Cervera., T. Martínez, J. Vilaplana i la directora R. Armijana.

³⁸ En estos moments M. Adlert ya tenia redactades les bases de la futura normativa de la RACV; però permaneixen inèdites i pareix ser que l'únic que les utilitzava públicament era X. Casp.

³⁹ La Diputació d'Alacant sol·licità 6.000 exemplars en dos demandes de l'any 1977.

haure chicotetes discrepàncies a l'encontrar-la massa proxima a les tesis fabristes"⁴⁰. A soles es mantingue la crisis de 1979⁴¹, passant despres, en escasses modificacions i nova impressio, a servir de text legal per a tots els alumnes de l'Institut d'Estudis Valencians. (IEV).

4.3.2. "COM ELS PANCATALANISTES NO PAREN, TAMPOC NOSATRES PODEM PARAR".

En 1976 la pressio pancatalanista sobre l'intellectualitat valenciana ya era evident i Lo Rat Penat, encara mantenint la seua tradicional postura apolitica, pugnà per convertir-se en referent en la defensa de la cultura i la llengua valenciana com reconeixia l'Ateneu Maritim de Valencia al dedicar "la XII Semana de Exaltación Valencianista a la Sociedad Cultural Lo Rat Penat por su dedicación cultural y la más representativa de todas las sociedades valencianas"⁴² per lo que la permanencia d'alguns socis es fea incomoda. No obstant, els defensors de la catalanitat, que contaven en escas recolzament fora de les elits intellectuals, intentaren de nou instal·lar-se en la Directiva, agrupant-se per ad aço en una candidatura quan a principis de l'any 1976 es convocaren eleccions per a cobrir la mitat de la Junta en la que vacaven els carrecs de Vicepresident 1er, Secretari General, Vicesecretari, Bibliotecari i diversos vocals.

Ad estes eleccions, convocades per al 30 de giner i portades a terme en la Llonja en una molt alta participacio de socis, es presentaren finalment dos candidatures: la "continuista", que estava encapçalada per Jaume (Santiago) Bru i Vidal i la que s'autoconsiderà "renovadora", i que anava encapçalada per Sanchis Guarner⁴³.

La Junta General es celebrà en normalitat i el resultat fon clar, guanyant la llista en la que figuraven J. Bru i Vidal, X. Marí Cerezo, J. Senís, J. Cervera, etc. en 257 vots contra l'encapçalada pel professor Sanchis Guarner en 149. No hi hague reclamacions i el resultat es rebe, al menys aparentment, en la natural resignacio. Al sendema la premsa donava la llista de la nova Junta; pero *Las Provincias* arreplegava l'informacio de lo succedit en un tufet de desconfiança i demostrant una parcialitat cap a la candidatura perdedora que el nou vicesecretari segon J. Senís escrigue —i donà a firmar al President— un dur articul de replica.

L'assunt no tingue massa trascendencia posterior, pero donava a entendre que la situacio estava enrarinant-se per moments i algun soci acusà a Lo Rat Penat d'actuar politicament, precisament quan Sanchis Guarner insistia —des de la seua agregaduria en l'Universitat— en accentuar les exigencies catalanistes dels cursos del ICE, despres de la defensa acerrima de la catalanitat del valencià en la premsa local i en *Mundo Diario*.

D'este modo, quan el dia 23 d'octubre de 1977 s'organisà el tradicional "Aplec" d'El Puig i s'aprofità la circumstancia per a clausurar la campanya promoguda pel Congrès de Cultura Catalana en sollicitut de l'us oficial del catala en la Regio Valenciana, entre la majoria dels socis de Lo Rat Penat com en la major part de la societat valenciana, sorgi una profunda indignacio i una especial animadversio contra els firmants de la convocatoria, entre els que s'encontraven J. Fuster, Vicent Andrés Estellés, J. Renau, E. Valor, E. Climent, A. Alfaro, M. Sanchis Guarner, Joan Senent i E. Tárrega, estos tres ultims encara socis (al menys formalment) de Lo Rat Penat.

⁴⁰ En la Junta de Govern del 4 d'abril de 1978 hi hague dos membres discrepans, un d'ells, no obstant, s'abstingue en la votacio portada a terme per a enjuiciar la seua permanencia.

⁴¹ En la Junta de Govern del 3 -VII-1979 es nomenà una chicoteta comissio per a que procedira a actualisar-la: R. Armiñana, J.Cervera i J. López Sancho. L'actualisacio ya sera posterior a la seua eixida de Lo Rat Penat i donà lloc al nou text del IEV.

⁴² El seu president E. Beüt li enviava —el 19 de febrer de 1976— una nota al director de la revista *Ciudad* d'Alcoy junt a un desmentit de cert articul allí publicat. En ella justificava l'actuacio dient "Com els pancatalanistes no paren, tampoc nosatres podem parar".

I es que en estos moments les campanyes catalanistes en radio, T.V. premsa i cursos eren intenses. El President de Lo Rat actuava en varis fronts a la mateixa vegada en desmentits i declaracions i el poble escomençava a conscienciar-se i a reaccionar. I la panoramica general de la situacio des del punt de vista valencianista pogue vore's en els treballs de Simó Santonja (1979) i Vicent Ramos (1978).

⁴³ Esta candidatura envià una carta als socis demanant el vot per mig d'una circular en la que despres d'atribuir-se "el comu denominador de l'eficacia", dedica la major part del manifest a presentar als seus components: Sanchis Guarner, Beatriu Civera, Mateu García, Emilia Queral, Francesc Chapa, Vicent Mateo i E. Arnal, per a finalisar afirmant que "Totes aquestes persones es presenten a l'elecció amb la plena voluntat de contribuir a l'engradiment cultural valencià a través de la nostra entitat, com ho han fet en altres llocs. La candidatura representa una ajustada combinació d'experiencia i de joventud que pot donar a la Junta de Govern del Rat una major solidesa".

Especial rebuig rebe l'actuacio de Sanchis Guarner perque fon ell qui prengue la paraula per a afirmar una vegada mes “que la llengua que parlen els valencians es el catala” i aixina mateixa fon ell qui li entregà a J. Fuster els plects de les firmes arplegades en demanda de l'oficialitat del catala en les terres valencianes.

Pocs dies despres, un grup de socis de Lo Rat Penat sollicitava de la Junta de Directiva la convocatoria d'una Junta General Extraordinaria en el fi d'expulsar al professor Sanchis Guarner i a J. Senent⁴⁴, alegant que les seues actuacions ferien en gran manera els sentiments de la majoria dels components de Lo Rat Penat⁴⁵. La dita convocatoria —de 10 de novembre— dia textualment en la seua introduccio: “A solicitud d'un número de socis que sobrepasa la xifra que determina l'article 21 dels Estatuts de la Societat, pel present avís es convoca a JUNTA GENERAL EXTRAORDINARIA que tindrà lloc el pròxim dia 25 del corrent Novembre, en el domicili social...” en el primer punt de l'orde del dia es proponia un augment de les quotes; mentres que el tercer i ultim es referien a la “Proposta de baixa com a socis d'esta Entitat dels senyors: MANUEL SANCHIS GUARNER I JOAN SENENT MORENO per sa actitud, públicament manifestada, d'absoluta rebeldia davant els fins i postulats Estatutaris de LO RAT PENAT”.

Uns dies mes tart s'enviava als interessats notificacio d'esta convocatoria per a que “Als efectes conseqüents podeu presentar les alegacions que considereu oportunes bé per escrit o personalment en l'expressada Junta General”.

Esta es celebrà en la data i modo previst i ad ella no acodiren els implicats, qui, no obstant, enviaren sendes cartes de dimissio en lo que, de fet, l'expulsió no podia produir-se puix havien deixat de ser socis en anterioritat.

Els titulars de la premsa son eleqüents i donen a entendre ben a les clares quin era el clima que s'està vivint en Lo Rat; “En un clima desusado, con una gran dosis de apasionamiento que provocó situaciones de gran tensión, se celebró ayer la junta extraordinaria de la sociedad Lo Rat Penat, que tenia que abordar la baja de los socios Manuel Sanchis Guarner y Joan Senent”, dia *Las Provincias* al sendema.

El tema de l'augment de les quotes fon aprovat despres d'una serie d'intervencions en recolzament de la proposta. Major debat generà una nova proposta paralela ad este tema: el d'emetre uns bonos per a que la societat poguera recaptar els fondos que necessitava en urgencia per tal d'adequar el nou local; pero realment quan s'exaltaren els anims dels assistents que omplien el salo d'actes fon en l'inici del debat del punt tercer.

“Si ya el clima, desde comienzo de la reunión, era tenso, al pasar al tercer punto del orden del día, que hacía referencia a las propuestas de baja, el clima se fue agriando. El presidente de Lo Rat Penat, Emilio Beüt Belenguer, dio lectura a la propuesta suscrita por varios socios, en el sentido de pedir la baja como socios de los señores Sanchis Guarner y Senent, por su petición de la cooficialidad de la lengua catalana para Valencia”.

“Inmediatamente después, dio lectura a una carta del señor Sanchis Guarner, para la que pedía él mismo su baja en la sociedad, el pasado día 18. Después de la lectura, el ambiente parecía estallar, en una prolongada ovación, i pidiendo que constara en acta que la junta general le daba la baja. El señor Beüt, en cuanto pudo hablar, dijo que no podía ser, puesto que el Señor Sanchis Guarner no era ya socio de l'entidad. Palabras estas que fueron protestadas con gritos de “fuera, fuera”.

“A partir de ese momento se sucedieron diversas intervenciones apoyando la propuesta de los socios, que fueron largamente aplaudidas. Estas intervenciones, a pesar del ruego

⁴⁴ En un primer moment tambe s'inclouge entre els expedientats a E. Tárrega, pero en la convocatoria a soles figuraven els noms de Sanchis Guarner i Senent, que foren els definitivament “expulsats”. Est ultim havia promogut recentment l'editorial “Gorg”, que tambe donava nom a una revista en continguts clarament pancatalanistes.

⁴⁵ L'actuacio de Sanchis Guarner preocupava en gran manera als valencianistes. A. Igual Ubeda li envià una nota reservada a Beüt de contengut molt dur i no falten les acusacions de catalaniste que li dediquen lo que podriem dir militancia de base “Ens dol molt...que valors tan clars i bons com Sanchis Guarner s'hagen deixat arrastrar per la revolució d'una minoría catalana amb ínfulas imperialistes (...) no porta traçes de rectificar” (J.C. Cullera, 14-XII-1976).

de la presidència de que únicament se abordara la qüestió del senyor Senent, hiciéron algunes, també referència al senyor Sanchis Guarner. Tres foren los socis que intentaron defender la postura del senyor Senent. Intentaron, porque foren repetidament interrompidos con frases de todo tipo, faltas de correcció i desacato a la presidència. Dos socis presentaron su cese en la entitat por lo que calificaron de “vergonzoso” de la situació y porque sus propuestas no foren escuchadas ni compartidas”.

“Con el ambiente a temperatura previa a la ignición, fue propuesta la votación sobre si se le daba la baja, y se procedió a la votación. El resultado de la misma reflejaba ya el ánimo: mayoría absoluta a favor de la baja, con seis votos en contra.”

“Levantada la sesión, se apercibió la presidencia que sobre la mesa había un sobre, dirigido al presidente. Se dio lectura al texto que contenía ante un auditorio que hablaba con pasión. La carta estaba remitida per el Senyor Senent, y en ella decía que se consideraba dado de baja desde el pasado mes de junio, porque desde entonces no pagaba las cuotas”.⁴⁶

Esta crònica dona notícia d'uns fets que deuen considerar-se com el trencament d'una situació de relativa calma social i a l'inici dels enfrontaments apassionats a causa de la pressió pancatalanista, que a partir d'estos moments sera sense cap de dubte, l'eix sobre el que giraran els acotenyiments i les activitats desenrollades per l'Entitat.

A rengló seguit es donaren, per carta, una serie de baixes de socis, intel·lectualment destacats, que ya no consideraven la casi centenaria societat com a un lloc que s'adequara a les seues opcions personals i preferiren solicitar la seua baixa. Son, entres uns atres, Primitiu Gómez Senent, Martín Dominguez o Matilde Salvador i el seu marit Vicent Asencio, les atentes renunciés dels quals i, remeses personalment al President donen a entendre la gravetat del trencament que, inexorablement, s'ha produït. En avant seran constants les adhesions dels grups o persones individuals que es van decantant pel valencianisme i, per la rao contrària s'obrirà un goteig de baixes de socis que no estaven per la nova situació⁴⁷. En conjunt suponia una apertura de Lo Rat Penat a sectors mes populars de la societat, els nous socis de la qual substituïen als “notables” que es donaven de baixa d'una entitat que optava per no permaneixer impassible davant del creixent pancatalanisme.

A pesar de les dificultats econòmiques que arrossegava la Societat des del trasllat a la seu del carrer Aparisi i Guijarro, a penes suavisades per les aportacions del Ministeri de Cultura, La Diputació i l'Ajuntament de València i unes atres entitats com les Fundacions Huguet de Castello, i Ignaci Villalonga⁴⁸, els actes culturals de l'última etapa de la presidència de Beüt son numerosos i comprenen un ample ventall d'actuacions en el desig de demostrar la vitalitat del valencianisme: Cicles de conferències, “converses setmanals” concerts, llectures poètiques, homenajes, exposicions, participació en actes patriòtics i reivindicatius, etc.⁴⁹

No obstant, la defensa a ultrança que des de la Directiva es fa de les Normes del 32 dona lloc a dures acusacions de catalanisme contra la mateixa i, després de l'aparició del llibre d'Adlert (1977) i, especialment, la revista *Murta* (maig de 1978), el mateix equip directiu, que havia conseguit evitar que l'Entitat fora dirigida per pancatalanistes, i que, estava defenent en ferma les postures valencianistes, venia a ser qüestionat

⁴⁶ *Las Provincias*, 26-XI-1977

⁴⁷ A mitant de desembre de 1979 encara arribà la petició de M.D.L.L., sollicitant la seua baixa perquè “defensar la Unitat de la Llengua que es parla desde Salses a Guardamar, fer els cursos orals i per correspondència durant vint-i-cinc anys amb la Gramàtica de Carles Salvador, enarborar el Penó de la Conquesta... i de poc temps ençà adoptar postures contràries com ara defenestar Carles Salvador i la seua gramàtica (...). I açò, això i allò és el que em fa anar-me'n...”

⁴⁸ Les quotes dels socis —100 ptes. des del 27-1-1978— a penes servien per a cobrir les despeses. Des del Ministeri es rebien ajudes per valor de 100.000 ptes. anuals al menys per als anys 1976 i 1977. La Diputació, per la seua banda concedí les quantitats de 750.000 i 500.000 ptes. en 1977 i 1978 respectivament, mentres que de l'ajuntament a soles coneixem una aportació de 100.000 en giner de 1979. No hem pogut quantificar les atres ajudes; pero degueren referir-se ya a temes específics com els cursos o l'impressió de llibres.

⁴⁹ Una relació d'actes portats a cap en el primer semestre de 1979 (“Fulls...” d'agost d'eix any) arreplega la realització de huit conferències, quatre “converses”, tres concerts, atres tres llectures i tambe tres exposicions, mes una projecció i un acte de clausura. Per lo que es referix als actes de caràcter reivindicatiu, cap senyalar la continuada presència de la Societat en el Monasteri d'El Puig i en el Parterre (cada 9 d'octubre, en discurs del President fins a l'arribada de la preautonomia), la petició de l'autonomia i la reivindicació dels nostres símbols i de l'ensenyança bilingüe.

primerament, criticat mes tart i obligat a dimitir finalment pel proces renovador de les normes ortogràfiques i que, portà a l'enfrontament entre dos entitats: L'Academia de Cultura Valenciana i Lo Rat Penat —i entre dos modos d'entendre el valencianisme— que, en ultim cas va produir una greu crisis i un nou trencament en esta ultima Societat.

4.3.3. LA MODIFICACIO DE LES NORMES DE CASTELLO.

La transicio politica i la conseqüent postura dels distints partits politics propicià una polemica, en el tema dels símbols regionals i la gran majoria dels dos partits politics se decantaren (en la salvetat d'Alianza Popular i U.R.V.) ostensiblement, per les postures catalanistes, que fins al moment havien defes els grups d'esquerra.⁵⁰

Seguint un analisis simplista de l'ubicacio de les distintes tendencies regionalistes/nacionalistes encontrem un principi de diferenciacio ya prou acusat: A l'esquerra queden (o van a quedar pronte) els pancatalanistes, els valencianistes que seguixen aferrats a les Normes del 32 no solen tindre clares vinculacions partidistes; pero solen quedar escorats cap a una esquerra moderada, mentres que un grup en clara i rapida expansio, que es declaren anticatalanistes (i despres seguiran les Normes de l'Academia) es van posicionant a la dreta del ventall politic, seguint als pocs parlamentaris de A. P. Mes tart UCD va mantindre els símbols tradicionals valencians.

En un ambient tan propici a la confrontacio per qüestio de símbols es de supondre que el manteniment de la tradicional postura apolitica de Lo Rat Penat anava a resultar compromesa i les critiques arribaren pronte i durament, ademes —de forma alternativa— pels dos bandos, havent de puntualisar la Junta de Govern en repetides ocasions tantes atribucions i malentesos com encontraren en els mijos de comunicacio o en el propi carrer.⁵¹

La defensa de la diferenciacio valenciana fon una tasca improba en l'etapa de la transicio espanyola, alertant sobre les campanyes catalanistes i especialment sobre el confusionisme que, les promogudes baix el nom de “Carles Salvador” i l'objectiu d'implantar el catala, estaven produint en el poble pla: “Es per esta astúcia que en molts llocs s'anuncien cursos de valencià; pero els donen d'atra llengua...”

Pero tambe des de les postures ideologiques coincidents vingueren les friccions i molts malentesos que pronte arribaren fins a la Junta de Govern de Lo Rat Penat i donaren lloc a un intent de dimissio per part del seu President, molest per un articul de M. Adlert⁵² I es que E.Beüt havia mantengut una estreta relacio d'amistat en este valencianiste i coneixia molt be el seu peculiar caracter per lo que atribui el canvi de postura que estava adoptant en relacio a les normes gramaticals a interessos prioritaries personals. D'este modo quan ya en el primer numero de la revista valencianista *Murta* (maig 1978) aquell, des de la seua seccio “Raconet de la llengua valenciana”, criticà l'intent ratpenantiste de “propugnar una reunió d'entitats valencianes, per a determinar sobre la llengua valenciana” en detriment de la recentment creada Academia de Cultura Valenciana (abans “Centre”) i, especialment quan en el programa radiofonic de *La Voz de Valencia*: “Valencia Amunt” del

⁵⁰ Es cert que el “Grup d'Accio Valencianista” (G.A.V.) tingue la seua primera seu en el local social de Lo Rat Penat i en els primers moments —fins a juny de 1979— tingue una estreta colaboracio entre les dos entitats, pero de cap modo pogue admetre's que l'afirmacio de la seua creacio partira ni d'esta ni de qualsevol partit politic.

⁵¹ Son tants els comunicats que es redactaren en els anys 1977-1980 que necessesariem molt mes d'espai simplement per a donar conte d'ells. A soles volem resenyar, per aço, un dels primers manifestos donats a la premsa, el redactat en juny de 1975 i publicat per *Levante* el dia 21-VI-1975 i el foli “volante” de juny de 1978, els dos en defensa de la llengua valenciana.

⁵² E.Beüt arribà a presentar una carta de dimissio firmada el 14 de juny de 1978 i dirigida al vicepresident. Les causes aduïdes son “les notables discrepàncies que existixen entre la Junta de Govern d'eixa Societat i els meus criteris...” i atribui el seu malestar a les actuacions de la Coordinadora (ç) i el grup de la revista *Murta* especialisat en conflictes”. Les discrepàncies aludides sorgiren a l'hora d'aprovar una nota informativa denunciant el contingut del programa radiofonic al que es referix la nota següent: La Junta de Govern ratificà la seua no autorisacio a remetre la nota a la premsa en la Junta del dia 16 i deixaren sobre la taula la carta de dimissio per a tractar amigablement l'assunt al regres de l'interessat (que estava de viage celebrant les bodes d'or del seu matrimoni). Les actes ya no tornaren a tractar el tema.

10 de juny es reproduïren algunes frases de l'escrit⁵³, Beüt concebí una forta adversio cap al projecte que X. Casp havia posat en mans de la Seccio de Llengua i Lliteratura de l'Academia de la que formava part.

Pareixia que lo que estava en joc era exclusivament la preeminencia d'una o una atra entitat en liderar el projecte; pero en el fondo hi havia un recel mutu i si Adlert considerava a Lo Rat Penat "catalaniste", esta Societat desconfiava de les verdaderes intencions del tandem Adlert-Casp i, possiblement, fins de les paraules del Decà Julià San Valero.

Des d'almenys el mes de maig de 1978 en Lo Rat Penat s'estava intentant consensuar una nova normativa que poguera substituir a l'aprovada en 1932. El raonament que justificava l'intent està en la mateixa rao de ser de l'acort colectiu de Castello. D'ahi la prevencio inicial front a les actuacions "individuals" de la Seccio de Llengua i Lliteratura de l'Academia i el posterior rebuig dels seus acorts per considerar que s'havia actuat al marge de l'iniciativa capitalisada per l'entitat senyera del valencianisme i, ademes, de forma solapada per quant els fets pareixien demostrar una contradicció en respecte a lo que, sobre l'ambit d'actuacio, dien les paraules, per mes que foren escrites en paper oficial.

El conflicte per la coordinacio dels treballs per a la sentida com a necessaria modificacio de les Normes de Castello queda detalladament exposat en l'informe, que redactat per la Junta de Govern de Lo Rat Penat en 12 de decembre de 1979, aparegue en la premsa regional a principis del nou any. En el mateix es fixava la postura de l'Entitat front a la sostenguda per l'Academia⁵⁴.

L'invitacio a les distintes entitats que deurién integrar el colectiu competent per a actualisar les Normes del 32 —la relacio de les quals mai es donà a coneixer— degue d'eixir de Lo Rat Penat cap al 26 de maig del citat any 1978, al menys en eixa data es redactà la remesa al "President de la A.C.V." donant-li a coneixer que:

"Lo Rat Penat creu que la revitalisació i ordenació actualisada de l'ortografia ha de ser obra de tots aquells que tinguen interes en el prestigi i utilitat del valencià, i preferentment de les entitats valencianistes, ab inclusió també de les que tenen per finalitat el foment de la cultura valenciana"

"A tal efecte nos dirigim a eixa entitat per pregar-li nos manifeste la seua adhesió a estos propòsits i si està disposada a col·laborar en la tasca. A l'ensem demanem nos proposen noms de persones competents de la matèria, siguen o no membres d'eixa entitat, per a constituir una Comissio de treball que... estudeie la normalisació veritable del llenguatge, i a la fi nos puga oferir unes conclusions que siguen firmades per tots, col·lectivament i personalment."⁵⁵

Segons l'informe-manifest de Lo Rat Penat:

"La majoria de les Entitats contestaren unes verbalment, atres per telèfon i atres per escrit donant la conformitat; i algunes fins i inclús delegaren en LO RAT PENAT per a que les representara en la futura Comissió. La que no contestà fón el Centro de Cultura Valenciana, convertit de recent en Academia de Cultura Valenciana".

⁵³ L'escrit de replica fon presentat per Beüt davant la Junta de Govern per a ser refrendat i conté una amarga queixa de la postura adoptada per Adlert:... Lo curios es que el Sr. Adlert se sume a la campanya contra Lo Rat Penat que venen realisant precisament els pancatalanistes. ¿Podria pensar-se que la "confessio" forma part de les maniobres que es fan per desprestigiar a les institucions eminentment valencianes i per crear conflictes entre els valencians?" La Junta no cregue oportuna la seua remissio a la premsa per a no donar la sensacio de divisio entre els valencianistes i això causà l'enuig del President.

⁵⁴ En *Las Provincias* es publicà el 9 de giner en el titol de "Lo Rat Penat fija su postura ante la Academia Valenciana".

⁵⁵ Extret de la copia de la carta firmada per Emili Beüt i Belenguier en nom de la Junta de Govern de Lo Rat Penat de data 26-V-1978.

“Es va insistir aprop de la mateixa en diferents ocasions per escrit⁵⁶ per telèfon i personalment, arribant a tindre inclús més d’una entrevista personal el President de LO RAT PENAT ab el president de l’Academia, urgint-li per a que foren designats els representants d’ella i poder constituir la projectada Comissió de treball, sens resultat positiu algun. Pero tampoc sinse contestació negativa.”

“*Insistim en que LO RAT PENAT mai s’ha tancat en banda contra la modificació de les Normes de Castelló. Lo que sí ha mantingut sempre és que si havia unes Normes acceptades... per anular-les i substituir-les per atres, devien concórrer les mateixes circumstàncies, o siga reunir-se entitats culturals, Perits i Escriptors a títol personal, per a de comú acord redactar unes noves Normes i comprometre’s a observar-les*” (En la Junta de Govern del 16-IV-1978 es presentà una relacio de setze noms per a triar un numero sense determinar de representants “per a efectuar l’utilisació lingüística del nostre idioma”. En l’acta no apareixen els tres designats, pero sí consten els seus noms, en canvi en la carta remesa a l’Academia quatre dies mes tart. Esta proposta, segons uns, o designacio, segons uns atres, donà lloc a un dur enfrontament en la Junta General del 24 d’octubre, puix l’oposicio de Lo Rat Penat i algu dels propis interessats alegaren que havien treballat en la redaccio de les Normes de l’Academia designats per la Societat.)

“Pero ara no ha succeït així. A la iniciativa de LO RAT PENAT de tractar de constituir eixa Comissió per a l’estudi i redacció de les Normes més convenients, uns senyors de l’Acadèmia, *no l’Acadèmia*,⁵⁷ s’erigixen en àrbitres de la qüestió i unilateralment redacten unes Normes i les llancen al mercat intitulant-les com NORMES DE L’ACADEMIA, per a d’esta manera sorprendre l’ànim del poble pla, del poble senzill, que lògicament les rep com article de fe perque venen “de l’Acadèmia”.

Deixem, per ara, de costat este manifest per a centrar-nos en la descripció documentada d’est ultim punt, que deu de considerar-se com un dels aspectes decisius del conflicte. Quan per carta de 29 de maig de 1979 es reinicien els contactes en Lo Rat Penat, el propi decà de l’Academia Julià San Valero dona a conèixer al president de Lo Rat Penat el següent acort, pres en la Junta de l’Academia del dia anterior: “Las publicaciones que se editen por las Secciones de la Academia de Cultura Valenciana son el resultado de las sesiones de investigación i estudio de cada una de ellas i comportan su propia responsabilización científica i no pretenden tener, en ningún caso, carácter impositivo”. En este sentit van tambe les paraules del decà Dr. San Valero que foren arreplegades en *Las Provincias* (9-XII-1979) i divulgades en el manifest publicat per la Junta de Govern de Lo Rat Penat tres dies mes tart.

Est acort oficial diferia, no obstant, en part de lo que el Decà —en conversacio privada— li havia donat a entendre s’aprovaria i encara que, basicament, coincidia en el contengut de les notes de premsa que ixqueren en els mesos següents⁵⁸ era molt distint de lo que donaven a entendre els rumors que estaven filtrant i inclús de lo que s’afirmava en les entrevistes als periodistes. Per esta rao s’estava estenent entre el poble pla l’opinio

⁵⁶ Fins al 10 de juliol no es rep esta reposta del Secretari Sr. Carreres de Calatayud: “Nos ha interessat molt la seua carta del 26 de maig i nos pareix una faena important. Els agraiem molt que nos trameten les seues conclusions per a incorporar-les als nostres treballs d’investigació sobre la matèria”. El 20 de juliol tornava a escriure E. Beüt agraint “l’adhesió a la proposta sobre la actualisació de normes...” i sollicitant els noms de les persones proposades al temps que es dona la llista de les proposades per part de Lo Rat Penat. Es donava ademes a entendre que s’havien realisat contactes personals. El 21 de setembre s’insistix —davant la falta de contestacio— en el nomenament dels integrants de la comissio. La contestacio ad estes dos cartes es breu i ya del 3 d’octubre: “... dec participar-vos que la designació dels components d’esta Academia aprop de la Comissió de treball per a la normalisació de la nostra llengua es té que fer per Junta de Govern, per el que en cuan (sic) es reunisca ésta... vos ho faré saber”. L’intercanvi de correspondencia segui llarc temps; pero ya en una atra intencionalitat perque mentres tant s’havia conegut la nova normativa redactada per la Seccio de Llengua i Lliteratura.

⁵⁷ Evidentment es referix a X. Casp i a la catedratica de Lliteratura Carola Reig, que eren els unics components de la Seccio de Llengua i Lliteratura.

⁵⁸ En un manifest, signat el 11 de desembre de 1979 i publicat en *Las Provincias* quatre dies mes tart es torna a parlar del “carácter científico i no impositivo que tienen las formulaciones académicas”, encara que queda en l’aire l’ambient de la seua “validea” al senyalar exclusivament que “el informe fue aceptado por la propia Academia”.

de que este treball i les normes redactades a partir del mateix, la publicació de les quals es portà a cap en el mes de maig de 1979 eren assumides pel ple de l'Acadèmia, quan, en eixos moments, a soles eren propietats d'una Seccio.

Este reproche ya apareix en la carta de contestació de E. Beüt, que no porta data en el borrador que conservem i que no transcrivim, com tampoc la llarga polemica que seguí ad este desencontre per sobrepassar el nostre periodo. A soles volem advertir que, efectivament, l'oficialisació de les Normes pel ple de l'Acadèmia no es portà a terme —i no sense polemica— fins a la sessió del 22 d'octubre de 1980.

4.3.4. CRISIS I SECESSIO EN LO RAT PENAT.

El tema de l'acceptació de les normes de l'Acadèmia fon el detonant que generà la greu crisi de 1979 i portà al trencament de la centenaria institució; pero no la seua única causa i, per lo tant, el motiu quedava reduït ad este tema.

La crisi no s'enten sense tindre en conte el proces de confrontació obert en motiu de la transició política nacional i els detalls de la nomenada “batalla de València” ya, en estos moments, en plena eferescencia.

Uns altres dels motius adults fon l'intent de donar de baixa a 227 socis que no pagaven els seus rebuts des de fea mesos davant de l'informe presentat per contaduria el 27 de març; pero Beüt s'emportà els talonaris a casa per a ultimar la relació i rebe per això dures i injustes acusacions al considerar que es tractava d'una “purga” ideològica. Al final hi hague admistia contable per a tots.

Finalment també s'adui per la nova oposició a la Junta que en l'última etapa s'estava observant una preocupant carencia d'activitats; encara que est argument queda sobradament rebut en la relació sucinta de les mateixes que hem donat a conèixer mes amunt i referides al primer semestre de 1979. A la mencionada relació es poden afegir unes altres senyes que corresponen ad estos i uns altres actes portats a cap en els anys 1978-80⁵⁹ o siga el temps de permanència de l'última junta de l'etapa estudiada, encara que en qualsevol cas resultava evident que un sector de Lo Rat Penat estava demanant una major contundència contra les actuacions pro-catalanistes que s'estaven donant en la ciutat de València.

La pressió valencianista (antipancatalanista), que s'expandí en rapidea per la societat valenciana i alcançà de ple a l'entitat senyera del valencianisme, tingue un acusat matis popular i a penes podem senyalar dirigents fins a uns dos anys mes avant. En el cas de Lo Rat Penat l'inquietut i l'oposició interna foren pujant conforme es deterioraven les relacions en l'Acadèmia i prengue cos practicamente en l'estiu de 1978 quan la revista *Murta*, dirigida per Casp, escomençà a donar forma a lo que despres es concretaria en les Normes de l'Acadèmia. Si be, es difícil concretar el moment en que s'inicia lo que podem nomenar periodo de crisi, podria fixar-se el seu inici quan el 10 d'abril de 1979 la Junta de Govern de Lo Rat Penat llança una nova nota impresa denunciant, novament, la forma d'actuar de l'Acadèmia⁶⁰ i fa publica la seua desvinculació d'aquell projecte: “El nostre procedir està ben clar, i tan solament tenim que afegir que Lo Rat Penat no accepta l'ortografia de l'Acadèmia de Cultura Valenciana —que naturalment no té cap de caràcter oficial— feta unilateralment⁶¹, com tampoc va acceptar la “normativa gramatical elàstica i policèntrica que sea convergente” del

⁵⁹ Una relació mecanografiada dels actes celebrats en 1978 nos dona conte de la celebració de 14 conferències, tres presentacions de llibres i una actuació coral durant l'any a mes de la celebració dels concursos de “llibrets de falles” (73.250 pts. en premis), “Milacres de Sant Vicent” (20.000 ptes. de premis) i “Creus de maig” (11.500 ptes. en premis) i “Els Jocs Florals” en els que s'entregaren premis per valor de 435.000 ptes. Tampoc s'ha d'oblidar que durant este periodo Lo Rat Penat participà directament en les diverses manifestacions celebrades, defenent l'autonomia i els símbols regionals, participà en unes altres activitats culturals i reivindicatives i defengue el dret dels seus titulats a participar en l'ensenyança del valencià en els centres oficials. De tot açò dona clara mostra l'abundant correspondència guardada en l'archiu particular de E. Beüt.

⁶⁰ “Mentre Lo Rat Penat s'ha considerat lligat als resultats d'una proposta, durant vora un any, evitant publicacions que pogueren despres no anar d'acord ab les normes que s'aprovaren per tots, l'Acadèmia de Cultura Valenciana ha estat treballant per el seu compte en profit d'un protagonista”.

⁶¹ Encara hi hague una visita dels academics Srs. Carreres de Calatayud (secretari) i Sra. Martínez Aloy a la propia seu de Lo Rat Penat en l'intenció d'acostar posicions; pero sense cap resultat, per això a partir d'eixe moment, la directiva no a soles es desvinculà, sino que lluità contra el projecte en tots els camps. Aixina Beüt dirigia (13-X-1979) una llarga carta a M. Broseta, en aquells moments secretari regional de UCD, posant —lo sobre avis de l'inconveniencia d'encarregar a l'Acadèmia la supervisió dels llibres de text, com s'havia proposat des del seu partit.

Conseller de Cultura”. Esta era l’opinio —prou unaním— de la Junta de Govern; pero de cap manera la que mantenien els socis de l’oposició, totalment favorable a l’acceptació de les normes de l’Acadèmia.

Les divergències entre directius i socis foren evidents a lo llarg del curs 1978-79 i especialment notoria entre els propis components del quadre de professors dels cursos, que no desaprofitaren l’ocasió per a sol·licitar, de forma més o menys directa, la seua disconformitat en la normativa que s’estava mantenint⁶². Hi havia també un cert malestar en el sector més jove de l’entitat per l’excessiu conservadurisme que pareixia presidir la major part de les activitats i distintes notes internes nos donen a entendre que l’engranatge social funcionava en prou dificultats. Açò conduí a divergències internes i a roces en els grups valencianistes que proliferen en força i encara que les Juntes de Govern reflexen una notable coincidència de pareixers⁶³ a partir de desembre de 1978 pareixen iniciar-se les desavenències que després donarien lloc a l’abandonament d’algun directiu com Bea Izquierdo, que passà a ser un tenaç crític dels seus antics companys quan estallà la crisi. Indicis d’este malestar i fins de les futures desavenències encontrem en l’acta de la Junta de Govern del dia 12 de desembre de 1978 en la qual hi ha una intervenció d’este directiu que donà peu a un llarg debat (“que s’allargà fins més allà de les 22 h.”) tractant “sobre l’actual problema lingüístic, de les relacions de nostra Societat ab les restants entitats valencianistes, i especialment sobre la situació actual de Lo Rat Penat”.

“Intervenien la majoria dels directius assistents i queda ben patent en l’opinió de tots que cal reestructurar la marxa de l’Entitat per tal de modernisar el seu funcionament, així com també modificar el nostre Reglament en alguns punts que han quedat prou antiquats.”

S’intenta, no obstant, evitar no a soles la desunió entre els valencianistes, sino inclús que es trasllade al carrer tan penosa impressió i s’argumenta que “per damunt de qualsevol interès personal o social, estan els supremos interessos de València i que qualsevol fricció o divergència que pugua produir-se en les entitats valencianistes germanes, deu ser resolta única i exclusivament per la via del diàleg.”⁶⁴

Ya per aquells moments i a pesar de que Lo Rat Penat està totalment al costat del valencianisme i s’escomencen a sentir els efectes negatius de l’arribada al poder del PSOE⁶⁵, s’estava palpant un ambient crispat que podia conduir inclús al trencament de l’Entitat i be poguera fixar-se l’agravament d’este desagradable procés en la celebració de la Junta General Extraordinària, haguda el dia 24 d’octubre de 1979⁶⁶ (pero sol·licitada, infructuosament, per un grup de socis sis mesos abans) ya en un orde del dia específicament centrat en este tema, per quant el seu únic punt resava aixina: “Anàlisi de la situació creada per les divergències de les normes lingüístiques de Lo Rat Penat i l’Acadèmia de la Cultura Valenciana i conseqüent adopció d’una resolució concreta i terminant que elimine tan pertorbadora dualitat en benefici de la imprescindible unitat de nostra llengua valenciana”.⁶⁷

⁶² Hi ha diverses notes de protesta a la Directiva pel lèxic que s’estava utilitzant. Aixina A.F. en 13.VI-1978: “Per escrit i per a que quede constància, fas la corresponent protesta, manifestant el meu desacord ab el text en què estan escrits els diplomes...” O esta atra de J. A. M. sense data: “Com a President de la Secció de de Pedagogia, em veig obligat a exposar-li que em trobe davant del problema que em plantegen socis... alumnes dels Cursos i mestres... sobre la necessitat de revisar el llenguatge que estem ensenyant”.

⁶³ Per a esta etapa hem pogut utilitzar l’arxiu particular de E. Beüt Belenguier en que es conserven borradors i còpies de les actes de Juntes de Govern i Claustre de Professors a més dels originals de diverses cartes i queixes que li foren remeses a títol personal. Tot açò està sense catalogar.

⁶⁴ De la conclusió final de la Junta de Govern del 21-XI-1978. Acta de la mateixa.

⁶⁵ Lo Rat Penat s’adherí i cooperà en totes les manifestacions valencianistes del moment, envià cartes i telegrams com a protesta pels desafortunats programes en els que es fea al·lusió a València o se catalanisaven els seus fills (com el famós programa de “Hora 15” del dia 21 d’abril de 1978) i defengue, per mig de repetits manifestos, els símbols tradicionals. Per això foren molt tirants les relacions en el Consell i en la Diputació- després d’arribar a la Presidència el socialista M.Girona.

⁶⁶ Sol·licitada per un grup de 30 socis el 19 d’abril i no acceptada per la Junta de Govern per “no estar massa clares les firmes i no poder comprovar per tant en el fitxer si efectivament tots són socis de nostra Entitat” (acta de la Junta de Govern del dia 2 de maig). Després fon presentada notarialment en 28 de setembre.

⁶⁷ Per estos dies es produí també un trencament —encara que temporal— en el GAV degut a un article publicat en *SOM* i en el que es recomana l’Acadèmia i el propi grup a l’hora de fer consultes sobre el valencià que s’estava impartint en els col·leges. Des del GAV s’assegurà que tot es degué a un error de l’impremta; pero les relacions continuaren molt tenses fins a trencar-se després dels desordres que protagonisaren en la seua social el 31 de maig, sent “convidats” a deixar el local en la Junta del 5 de juny.

Les preguntes agressives, l'exaltació d'alguns socis i la reiteració en justificar el treball d'investigació de la Secció de Llengua i Lliteratura de l'Acadèmia junt en l'actuació de negligència imputada a Lo Rat Penat portà a la presidència a preguntar “*si lo que volien era que LO RAT PENAT acceptara les Normes de l'Acadèmia, sense més discussió. Predominant entre els assistents este propòsit- en mig d'una forta cridòria, el President digué: Queden aprovades les normes de l'Acadèmia*”, afirmació que, fon clau dels fets posteriors perquè no aparegue en l'acta inicial i fon afegida al llegir-se en la Junta Extraordinària següent, es dir la del 9 de gener de 1980.

Beüt, que en la reunió del 28 de setembre estava “convençut que la Junta de Govern està conjuntada i que tots pensem d'igual manera...” no suportà les dures crítiques d'alguns dels seus socis (especialment li disgustaren les intervencions del seu, fins poc abans, companyer de directiva J.Bea Izquierdo) i presentà la seua dimissió en la següent Junta de Govern (6 de novembre). Identica decisió prengueren els restants directius presents; però decidiren seguir en els seus llocs per a evitar la paralització de l'entitat.

La situació era ja irreversible però encara redactaren un manifest dirigit a l'opinió pública (12-XII- 1979) en el que es llig: “Nosaltres no podem participar en eixa maniobra sent còmplices de la transformació de LO RAT PENAT després de més de cent anys d'existència realitzant una tasca dedicada intensament a la cultura valenciana. Som conscients de la responsabilitat que contrauríem davant la Història si acceptàrem unes determinacions programades per determinats sectors en que la crispació i la violència són els seus objectius, i que pretenen que el prestigi de LO RAT PENAT els servisca per a cobrir els actes de demagogia a que estam acostumats”. Que més que un manifest de principis deu de considerar-se com un repte a un grup d'opinió tan poderós que molt pronte els faria dimitir dels seus càrrecs en la Societat.

L'encabotament dels directius de Lo Rat Penat en la no acceptació de les normes de l'Acadèmia, ja en el carrer des de que en maig de 1979 publicara la part d'Ortografia la revista *Murta*, era, al pareixer, motiu més que suficient per a tachar a part de la Junta de Govern: Beüt, Barrachina, Senís, Bono, Marí Montañana, Soler y Godes, López Sancho, Lacreu, etc. de “catalanistes” per lo que la caiguda de la Junta era qüestió de temps i de complir les etapes exigides per la burocràcia administrativa.

Els socis de l'oposició no es conformaren en l'acceptació de les Normes de l'Acadèmia⁶⁸ i pretengueren obtenir la dimissió de tota la Junta forçant una nova Junta General Extraordinària. Esta es portà a terme el dia 9 de gener de 1980.

A la mateixa ja no acodi el dimissionat president (encara que alegà que estava indispost) per lo que fon presidida pel Sr. Barrachina. En el seu tercer punt del dia s'ha huria de tractar el “Vot de censura a la Junta de Govern per sa actuació contrària al sentir majoritari dels socis...”, no obstant abans es tractà una qüestió previa. El Soci Bea Izquierdo, suggerí a la “Junta de Govern, que si presentava la dimissió quedava retirat el vot de censura. Qüestió que la Taula, en nom de tota la Junta Rectora no va acceptar...”⁶⁹

Arribada la votació esta fon clarament guanyada pels socis de l'oposició per 101 vots a favor de la censura i 27 en contra, mes 16 vots en blanc.

Després del recompte el Sr. Barrachina es dirigí a l'Assamblea en estes paraules:

“La Junta de Govern de Lo Rat Penat, a la vista dels resultats de la votació, no acceptant el vot de censura, es considera dimissionària des d'este moment”.

“Com estima un deure continuar la representació de la Societat, i a l'efecte de donar la possibilitat d'elecció de la nova Junta, convocarà una Assamblea Extraordinària, dins de l'actual més de Giner, on es renovaran tots els càrrecs de la nova Directiva”.

⁶⁸ Qüestió que, administrativament, no estava aclarida perquè la directiva, presidida interinament per P. Barrachina, no se resignava a admetre la concessió arrancada de forma irregular perquè el tema no podia posar-se a votació i menys ser aprovat per unanimitat (es substituï pel terme “aclamació”).

⁶⁹ De l'acta de la dita Junta Extraordinària.

Uns dies mes tart —el 11 de febrer— es celebrà esta nova Assamblea Extraordinaria a la que es presentava una unica candidatura, encapçalada per Xavier Casp i portant com a vice-president al que ho fora també en la llista retirada de giner de 1978: el notari Vicent Ll. Simó Santonja.

La Junta dimissionaria es desvinculà seguidament de Lo Rat Penat —encara que la major part dels seus membres continuaren com a socis fins al seu falliment— i crearen una associació paralela: L'Institut d'Estudis Valencians.

4.4. LA LLENGUA I EL POBLE.

4.4.1. EL VALENCIÀ I L'ABSORCIO CATALANISTA.

Si bé podem trobar alguns exemples de polemiques llingüístiques i literaries des de la Renaixença, realment no es registren postures enfrontades fins als primers anys de la decada dels xixanta a raïl de la publicació en 1962 dels llibres de Joan Fuster *Nosaltres els valencians* i, sobre tot *El País Valencià*.

Certament hui nos esglaya comprovar no a soles la tardana reacció davant la progressiva absorció de la llengua valenciana per la seua veïna i germana catalana sino també la passivitat en que el proces fou seguit per la gent plana en contraposició a l'estreta col·laboració prestada per l'escas grup de literats i intel·lectuals que venien usant la llengua vernacula i encara que més avant analisarem el proces catalanitzador, sí que conve aportar ara algunes aclaracions al tema i exposar la postura dels membres de Lo Rat Penat (que en la decada dels cinquanta practicament englobava tota la nebulosa valencianista a excepció del nucli de l'editorial Torre).

Si tenim en compte que Carles Salvador es el genuí i casi exclusiu importador de les teories fabristes, aixina com el seu màxim difusor ya en anterioritat a l'acort de Castello i que, junt ad ell, tingueren acollida en Lo Rat Penat —des de la presidència de González Martí— bona part dels seguidors d'eixes tesis llingüístiques com J. Giner, E. Valor, F. Ferrer Pastor o E. Soler i Godes, no deu d'estranyar-nos la tendència ortogràfica que impregnava els cursos de llengua valenciana des d'un primer moment.

Algunes d'estes personalitats —concretament Soler i Godes i Ferrer Pastor— havien connectat en els cercles d'exiliats catalans establits en Mexic i Cuba des dels que es promovia l'esperit “pan-catalanista” i consideraven que era una especie de resistència cultural activa front a l'opressió centralista que es patia en Espanya. En estos cercles l'essència de la valencianitat ya estava inclosa dins de l'ample àmbit de lo català i els nostres autors encara que continuen sent valencians ya quedaven dins de les nòmies de la nova i utòpica organització territorial. Especial participació tenen també en les justes literaries els escriptors del grup Torre: Xavier Casp, Vicent Andrés Estellés, Maria Beneyto, Joan Fuster i Manuel Sanchis Guarner, que estaven estretament relacionats en els cercles literaris catalans i mallorquins i que en freqüència son citats en les revistes *Pont Blau* i *Senyera* (impreses les dos en Mexic) en les que se solia donar minucios compte dels guardons rebuts en els certamens literaris que s'organitzaven en l'exili des de la convocatòria de Buenos Aires en 1941.

Encara que la divisió s'inicia en la decada dels xixanta, fins a mitat d'eixa decada a soles existix un reduït grup d'intel·lectuals, escriptors o poetes “populistes” que accepten implícitament la tesis d'una certa unitat d'elements idiomàtics; pero mantenint la pròpia personalitat de cada llengua i sense entrar en elucubracions ni plantejaments unitaris. D'ahi que no plantejaren problemes a l'hora de conuiu en aquells que fins i tot pogueren assumir molts dels seus punts d'actuació: Almela i Vives, Igual i Ubeda, Nicolau Primitiu, Vicent Badía, Bernat Bono i Barber, F. Moscardó, J. Mascarell, etc. Aixina mateixa les úniques revistes regionalistes del moment: *Sicania* i després *Valencia Cultural* o els suplementes *Mijares* i *Glorieta*, que mantenien postures teòricament valencianistes, son un bon mostrador d'autors del signe contrari i en totes estes publicacions, com també en el *Almanaque* de *Las Provincias* solen abundar els poetes de les regions “germanes”.

Al seu aire actuà, mentre tant, Nicolau Primitiu sense trobar massa recolzament en la defensa del seu projecte pactiste i transaccional de la Bacavia comu (de Balears, Catalunya i Valencia), sorgit com una tercera via no a soles per a solucionar el problema del nom de la llengua, sino també la controversia del seu oríge i la pròpia adscripció de Valencia com a poble, que tingue el seu toc “ratpenatiste” al patrocinar un premi en el nom de la seua editorial en l’edició dels Jocs Florals de 1960 en un tema tan explícit com “¿Es una mateixa llengua i per tant una mateixa nacionalitat la dels Balears, Catalans i Valencians?. En aquest cas afirmatiu: ¿Quin nom convindria que compregués les llengües i nacionalitats dels tres i no ferira la susceptibilitat de no ningú?”

I encara que “El valencià s’ha posat de moda” com afirmava Vicent Badía en l’estiu de 1960⁷⁰, en est ambient encara no trobem controvèrsies en el tema “valencià /català”. Sense postures antagoniques la “Nova Renaixença” optà per plantejaments practics: “El redreçament de la cultura valenciana”, l’ús i perfeccionament de la llengua, la defensa de la personalitat valenciana son els temes en els que incidixen en entusiasme i tesó els valencianistes que ara ya es van agrupant en nous centres culturals: “Ahir tan sols era Lo Rat Penat. Avui (sic) en som molts més” assegura Vicent Badía i ho confirma en fets: “La premsa diària de la capital inserix articles i col·laboracions en prosa i vers, en valencià. Les emissores de ràdio deixen entreveure encara de tard en tard, eixa mateixa preocupació... Les entitats oficials de tot el Regne responen aiximateix a la crida renai-xentista...”⁷¹ Però, en tot, no faltaren polemiques com la sorgida en el mes de juny de 1961 en la mateixa capital després de les declaracions en *Las Provincias* de Francesc de B. Moll “en torno a si la llengua de los valencianos debe llamarse catalana o valenciana”. El fet ve arreplegat en la revista *Valencia Cultural*, que publicà una nota explicant la seua postura sobre la polemica i després d’afirmar que “La llengua es una” atribuí el problema a la falta de cultura del poble valencià, per lo que “conviene eludir todo planteamiento de cuestiones inconvenientes desde el punto de vista táctico, que pueden predisponer al pueblo a una resistencia obstinada contra todo aquello que está archisuperado por quienes se han dedicado al estudio de la Filología” i el seu redactor senyala en perspicacia: “El hecho es sintomático. Quiere decir que la preocupación está viva entre los valencianos”.⁷²

¡I tan viva com estava! Per això quan a finals de 1962 Joan Fuster publica el seu polemic estudi sobre *El País Valenciano* la crítica fon dura contra ell. La practica totalitat de l’intellectualitat capitalina va rebre en esglai i desconcert les seues “descripcions”; però fon el poble pla, els fallers en este cas, els qui reaccionaren en més espectacularitat i en la falla de la plaça de la Merce de 1963 es plantà i cremà un ninot de carto personificant a J. Fuster que portava l’explicació, composta a última hora per qui més tart seria secretari de Lo Rat Penat, J. López Sancho, faller i directiu de la comissió d’esta popular plaça.

Este succes, que causà gran revol en Valencia, tingue gran repercussió en els ambients lliteraris extra-regionals⁷³ i també un destacat eco en la revista *Valencia Cultural*, a on aparegueren sendes, encara que tibies, crítiques, no a soles al llibret citat sino també a la seua obra de recent aparició *Nosaltres els valencians*.⁷⁴

Fuster fon el detonant del problema i l’alerta estava donada al menys des de les seues declaracions en la revista *Serra d’Or* en novembre de 1960⁷⁵; però com sol ocórrer en el poble valencià, la polemica fon com una traca en impuls merament sonor i es desvai sense causar efectes secundaris, continuant les actuacions pel seu antic caixer pacíficament, tal volta perquè el text era a soles un “divertimento” cru i fins grosser de l’ensagista de Sueca i les seues teories doctrinals quedaven reflexades en unes altres entregues com *¿Qüestió de noms?*

⁷⁰ Vid *Valencia Cultural* num. 3, de juliol 1960.

⁷¹ Idem num.4 agost 1960

⁷² Contraportada de *Valencia Cultural* num. XV; Juliol 1961. No porta firma per lo que deu atribuir-se al director Vicent Badía.

⁷³ La revista humorística *La Codorniz* condenà a Fuster a la seua celebre “Cárcel de Papel” en el seu num. 1112 (10 -III-1963) després d’un lluit repàs a les seues declaracions “Considerando que el encausado parece complacerse en destacar defectos i silenciar virtudes”. La pena imposta era de “prisión correccional de siete días y una hora en la CÁRCEL DE PAPEL. de esta Villa donde, excepcionalmente y ante la proximidad de las fiestas de San José, se celebrará una simbólica “cremà” de las páginas antipatrióticas de su libro”.

⁷⁴ Vid.els numeros 33-34-i 27 respectivament.

⁷⁵ L’articul de Fuster del num. de novembre de 1960 fon energicament contestat per un grup d’escriptors valencians en la mateixa revista (num.de juny de 1961).

i, especialment *Nosaltres els valencians*, també publicats en 1962 i a on ya postula “la total adscripció a Catalunya de la València de parla catalana o simplement de la València catalana, com ell diu sense més discriminació. I aconsella als valencians “marginals”, la integració als països d’afinitat lingüística on pensa trobaran el seu centre de gravetat”⁷⁶. Este pancatalanisme de base llingüística seguint les antigues teories de “Nostra Parla”, renovades pels catalans de l’exili, es el que va arraigar en l’Universitat de València per a irradiar mes tart sobre la societat ya al marge de Lo Rat Penat.

En les aules del carrer de la Nau, en 1959 i en motiu del centenari d’Ausias March s’agruparen un col·lectiu de joves estudiants (Alpera, Aracil, Cucó, Rodríguez Bernabeu...) en fortes inquietuts culturals i acusada tendència catalanista. A l’any següent i en estreta relació en este grup sorgí el “Moviment Social-Cristià de Catalunya” (MSCC) en el que participaren els també alumnes universitaris Eliseu Climent, Ferran Zurriaga, Joan F. Mira, Ferran Martínez Navarro i Vicent Alvarez. En este cas la seua intenció, segons est ultim era “fer país, vincular-se a Catalunya com a societat més madura, salvar el País Valencià, lluitar contra la dictadura i el SEU”.⁷⁷

Pels anys cinquanta també circulà pels cercles valencianistes la revista *Pont Blau*, creada pels exiliats catalans en Mexic i en la que tingueren cabuda quants escrits i notícies es remeteren des de València en uns moments en els que resultava molt difícil publicar en llengua vernacula per la censura governativa. A través de les seues pàgines es donaren, aixina mateixa, a conèixer al restant de la comunitat “catalanesca” la serie de joves poetes i escriptors que havien iniciat els seus passos lliteraris en el grup Torre: Andrés Estellés, Mª Beneyto, Joan Fuster, Sanchis Guarner o el propi Xavier Casp.

La revista, com els seus antecedents peninsulars, donava per assentat el dogma de l’unitat lliteraria⁷⁸; pero ademés propugnava la futura integració dels distints “països” en el marc referencial dels “Països Catalans”: “Sembla, a jutjar per les cartes que ens arriben d’arreu, que dels diversos mòbils que inspiren la publicació de Pont Blau, dos, reiteradament exposats en els nostres editorials i visibles en el conjunt dels textos, han tingut, de manera particular, una bona acollida entre els amics lectors: l’un, la unió dels Països de Llengua Catalana; l’atre, l’inspiració a un règim de llibertat i un estat de tolerància i comprensió entre la nostra gent...”⁷⁹.

“La missió que la nostra època imposa als escriptors catalans té múltiples aspectes; pero un dels més importants és el de la unió dels Països de Llengua Catalana, objectiu dels homes de la Reneixença, que després va ser deixat de banda per les incidències de la política (...), La unió literària... ha de ser la base de la unió política... I aquesta unió avui depén més dels escriptors del Principat que dels de València i les Illes, que han ocupat ja el seu lloc”.⁸⁰

A partir de 1962 la reivindicació llingüística i la política de l’oposició impulsà un incipient nacionalisme que estava fraguant no a soles en l’Universitat de València sino també en certs grups religiosos, en el cercle carliste i en el mateix Rat Penat. Aci els seus joves estaven plenament organitzats des d’aproximadament 1958 i des de 1960 preparen els “Aplecs de la Joventud”⁸¹ Per la seua part els també generalment joves alumnes dels

⁷⁶ Vicent Badia en “No és topic, no”, editorial del XXVII de *València Cultural*, juliol i agost de 1962. Ad estes teories contrapon l’articulista la valencianitat de la València de predomini llingüístic castellà.

⁷⁷ “Contra el SEU: anys de resistència”, Fascicul 3°, pag. 48 de *L’oposició universitària al franquisme* DISE de l’Universitat de València. La catalanització de l’Universitat també ha segut posada en evidència per V. Ramos: *Pancatalanisme entre valencians*, València, 1978

⁷⁸ Una altra revista mexicana que circulà per València des de 1953 fon *Senyera*, orgue del cercle d’exiliats valencians en aquella capital. En ella col·laboraren també escriptors valencians pero la revista va escrita majoritariament en castellà i es de caràcter mes sentimental i folclòric. Açò no obsta per a que al parlar de Fuster —en 1958— digam que “Es potser l’escriptor que més ha publicat de la llengua que ens és comuna al país Valencià, el principat i les Illes, en la post-guerra” (*Senyera* num. 38, Mexic, març 1958, p. 2).

⁷⁹ Editorial de *Pont Blau* num.8, abril 1953, pag. 97

⁸⁰ Idem del num.6, febrer 1953, pag. 33. Santi Cortés des del punt de vista polític i J. Ignaci Cruz des de l’educatiu, han estudiat en profunditat l’actuació dels exiliats valencians i catalans en America, no obstant es manté verge el camp de l’influència llingüística, que entenem fon molt intensa.

⁸¹ En tenim registrats cinc, l’últim associat a la recuperada romeria a El Puig (possiblement en els anys següents es fusionaren les dos convocatòries). El primer es celebrà en Llíria el 18 d’octubre i en la “crida” se justificava “... cal conèixer-nos tots els qui sentim la valencianitat amb força de contemporaneïtat exigen; es a dir, no sols com unes idees i sentiments romàntics sinó més encara, com una tasca urgent i enamorada”.

“Te necessitat de nosaltres el recobriment de la personalitat del País Valencià, la nostra llengua, la nostra literatura, el nostre art, la nostra economia, el nostre estil de fer la història, les nostres possibilitats cara a la nova Europa”

cursos, agrupats en una associació específica, preparen des de 1963 uns interessants “Fulls” en notícies internes.

L'acceptació de l'unitat lingüística del català i el valencià es clara i patent des de l'inici dels cursos i no hi ha cap reticència en escriure sobre el tema⁸²; però sí un constant pudor a denominar-la catalana, per això s'utilitzen els termes “bacavés” en *Valencia Cultural*, o “la nostra llengua” en els follets de Lo Rat Penat; però no podem parlar, en cap moment, de l'Entitat com una sucursal de les teories catalanitzants. En Lo Rat Penat es segueix insistint en el desenvolupament i difusió de la cultura valenciana, potenciant i premiant les activitats tradicionals i atraent al seu voltant als màxims defensors, dins d'una tradicional i exquisita neutralitat política com s'havia observat des de la seua creació.

4.4.2. EL VALENCIÀ, LA LLITURGIA I LO RAT PENAT.

El Concili Vaticà II, que tan profundament ha marcat la litúrgia catòlica, promou una intensa renovació en els aspectes lingüístics al substituir el llatí per les respectives llengües vernacules a tenor del Decret de 30 de novembre de 1963. Canvis que van a estar en plena consonància en les propostes que estan sorgint en València⁸³; però que van a tindre una imprevista contrapartida en l'actitud que, a partir d'estos moments, va adoptar l'arquebisbe Marcell Ollacera que entenia el concepte “llengua vernàcula” que utilitza el “Concilium” com la llengua oficial del poble, que en este cas es —segons la seua interpretació— la castellana. L'actitud de l'arquebisbe, que coincidia en l'adoptada per la diòcesi d'Oriola-Alacant però no en la de la diòcesi de Sagunt-Castelló (a on sí s'inclou el valencià en la litúrgia), va a donar lloc a una intensa campanya reivindicativa, l'organització de la qual depenia d'una autodenominada “Comissió per a la reincorporació del valencià a l'Església” de la que no hem trobat antecedents; però que, indubtablement estava vinculada a Lo Rat Penat en la seua de la qual es devien arregar les instàncies dirigides a l'Arquebisbe sol·licitant l'inclusió del valencià en els actes religiosos⁸⁴ i fon en els seus locals a on es donà, també, la que podríem considerar com a conferència d'inici de la campanya a càrrec del jesuïta Cristòfol Sarrià, qui tractà el tema —el dia 20 de febrer de 1964— “L'element popular en les noves estructures litúrgiques”.

Vint mil instàncies es presentaren en el palau arquebisbal, entre les quals estaven les de 76 personalitats i institucions que s'adheriren a la proposta, sense que se produïra, en un primer moment, cap símptoma de renovació. No obstant, els canvis, impulsats a nivell personal per una banda del clero i per institucions com la “Junta Diocesana de Acció Catòlica” i unes altres creades “ad hoc” com “La Paraula Cristiana” o el “Grup Castellonenc d'Estudi”, anaven donant els seus fruits i en 1965 apareixien rituals de sacraments impresos en “la nostra llengua”. En Castelló, la diòcesi de la qual acceptà prontament les propostes vernacules, ja es celebraven misses en valencià en 1965 i s'imprimiren “Respostes dels Fidels” encara que adaptades dels models catalans; però en la de València pareix ser que la primera celebració solemne no es donà fins a 1967, concretament el 2 d'abril i en la seua realització participà directament Lo Rat Penat, i el seu President invitava als socis a l'acte en estes paraules: “Tenim la immensa satisfacció d'assabentar-vos que el diumenge vespra de Sant Vicent, es celebrarà a Déu gràcies, la primera missa en la nostra llengua (...) tindrà lloc a la Parroquia de Sant Tomàs... a les 11 hores del diumenge dia 2”.

⁸² J.Giner escriu en un dels “Fulls” (sense numeració, 1963) un article sobre “La unitat de la llengua” i recomanava la seua defensa com “la via més segura per a evitar tota mena d'errors en que desgraciadament i lamentable cauen tots aquells que incomprendiblement se n'aparten de les coses següents i demostrades científicament”.

⁸³ En *Valencia Cultural* apareix en recuadro comercial la recomanació de S. Pau “Parleu al poble en la llengua del poble”(num.XI, març 1961) i el prolec “en llengua vernàcula” de l'arquebisbe Ollacera per al *Catecisme* de Mossèn Sorribes (num. XXVII, agost 1962 pag.5) que després seria reproduïda en la portada d'un dels “Fulls” dels alumnes dels cursos de valencià. Un altre número dels “Fulls” du en la portada i pàgina interior un dels articles que prodigà Vicent de Miquel en defensa de “L'ús de la llengua valenciana a l'Església...”.

⁸⁴ La triple petició de l'ús de la llengua materna en les comarques valencià-parlants es referia a “1) Els actes litúrgics on siga autoritzat l'ús dels idiomes vernacles.-2) L'ensenyança del catecisme,i 3) la predicció”. El tema està extensament tractat en A. Vila Moreno i A. Vila Francés: *L'Església i la llengua valenciana*; València, 1998.

Pero el problema valencià/català anava a pertorbar greument el proces renovador de la lliturgia. El “Concilium” de l’episcopat espanyol aprovà el 13 de maig de 1965 un text unic per a les diocesis de Catalunya, Balears i Valencia “per tal que els fidels puguen trobar una uniformitat també en les regions veïnes i se la faça més fàcil la participació comuna dels ritus sagrats” que a soles pareix ser que arribà a circular en Valencia en forma de quatre fulles ciclostilades. Tambe, gracies a l’esforç d’alguns retors (especialment del jesuïta F. de B. Bañuls) s’imprimiren diversos *Ordinaris* per a que els fidels pogueren seguir la missa en la seua propia llengua i en esta tasca participà activament Lo Rat Penat que edità, al menys un eixemplar en maig de 1970, cos-tejat per Mossen Alcón.

La creacio en 1969 d’una “Comissió Interprovincial Valentino-Tarraconense” que redactà el text valencià del “Ordo Misae”, que devia ser oficial per a les diocesis de Sogorp-Castello, Oriola-Alacant i Valencia donà lloc a una divisio entre els fidels cristians que encara queda per tancar ya que a partir d’eixe moment s’editaren per una part *Respostes dels fidels* catalanisades que seguïen el text utilitat en la diocesis de Sogorp i, per un altre, ixqueren repetides revisions valencianisades sorgides de l’entorn de Lo Rat Penat.

Es pretengue solucionar estes divergencies en la creacio de la “Comisión Diocesana de Sagrada Liturgia”, que presidi Mossen Almiñana i en esta es portaren a terme les adaptacions de la major part dels texts lliturgics encara que a penes alcançaren difusio.

Una nova “Comisión Interdiocesana”, creada per la jerarquia eclesiastica a base de l’anterior i ajudar-la per una “Sección de Sagrada Liturgia” formada per diuit persones (18 d’octubre de 1973), de les quals huit eren seglars i quatre estaven o havien estat estretament relacionades en les activitats dels cursos de valencià (Mossen Alcón, Mossen Sorribes, Ferrer Pastor i Enric Valor), resultà altament polemica. Entre els nomenats estaven tambe Adlert i Casp, que ya disentien de les postures catalanisadores predominants en la comissio i que acabarien dimitint davant l’aspecte que estaven prenent les deliberacions, fruit de les quals ixque en un primer moment un doble text: “Entre los componentes de la SECCIÓN para la acomodación valenciana a los textos liturgicos en catalán, recientemente inserta en la Comisión Interdiocesana de Liturgia de la Provincia Eclesiástica Valentina, bien pronto surgio la dualidad de criterios en las normas a seguir: A) el mayoritario, el de los que sostienen que en los textos liturgicos deberia de usarse siempre un lenguaje literario próximo a los clasicos, i B) el de los que creen que dicho lenguaje debe ser CORRECTO, POPULAR I VIVO porque va dirigido al pueblo fiel, casi analfabeto en lo que a su lengua se refiere”.

“Como cada grupo mantiene su punto de vista y resulta, por ello, difícil llegar a un criterio único, se ha dejado en manos de la Autoridad eclesiástica competente la decisión última”.

Ignorem si els dos bisbes auxiliars (Jesús Pla i Josep Gea) que portaven el tema entre mans consultaren en unes altres personalitats o entitats; al menys sabem que es dirigiren a Lo Rat Penat i en el llibre ya citat de *L’Església i la llengua valenciana* a apareix el text de la carta que D. José Gea dirigí al “Director” (sic) de Lo Rat Penat en data 5 de febrer de 1974”... sollicitándoles una colaboración que ha de sernos valiosa”.

“Se ha presentado a la Conferencia Episcopal de la Provincia de Valencia... el original de la edición en nuestra lengua vernácula de los libros litúrgicos.”

“En el seno de la Comisión de Peritos nombrada al efecto, ha surgido la disconformidad sobre algunas expresiones cuya relación les adjuntamos”.

“Para proceder con toda prudencia entendemos que es imprescindible el voto de esa Entidad de su digna dirección”.

“Agradeceríamos por tanto, que en el plazo más breve se digne enviarnos el informe sobre el particular”.⁸⁵

⁸⁵ La carta apareix reproduïda en A. Vila: *L’Església i la llengua valenciana*. Ed. Del Cenja al Segura, Valencia, 1999; p. 99

Des de Lo Rat Penat es seguia en interes i impaciencia el bloquejat proces de valencianisar els texts⁸⁶ i el 22 del mateix mes es remetia el dictamen sol·licitat. En este, l'Entitat es pronunciava per l'acceptacio dels criteris del text B) "... encara que no obstant podria fer-se alguna concessió, acceptant del Grup A els apartats n° 1, i insdistintament els apartats n° 9 i n° 11, sense cap preferència. En quant al n° 3 mantindre el criteri del Grup B; però ESTE i EIXE per al singular”.

No obstant la jerarquia eclesiastica s'inclinà, finalment, pels criteris “cults del text A”, que foren aprovats en dos reunions el 17 de juliol i el 29 d'octubre de 1974.

A l'any següent eixiria el *Llibre del Poble de Déu*, fruit de l'interes personal del frare mallorquí Pere Riutort, que presidia la “Comisión Interdiocesana” i estallava un dur enfrontament intern en els organismes del propi palau arquebisbal al considerar el seu contingut totalment catalanizat i no obtindre este la plena autorisacio eclesiastica, fet que supongue la paralisacio de la seua difusio.

Possiblement a conseqüencia de la polemica oberta, que tingue repercussio popular i donà lloc al naiximent del grup “Amunt el cor”, es donà una nova intervencio de Lo Rat Penat en l'intent de solucionar els problemes per mig d'un perfeccionament del text de la “edició típica de la lliturgia en valencià⁸⁷”.

Quan la divisio de pareixers ortografics ya s'ha convertit en confrontacions globals entre els dos sectors en pugna, Lo Rat Penat prendra decidit partit per l'opcio valenciana.

4.4.3. EL VALENCIÀ A L'ESCOLA.

L'introduccio de l'ensenyança del valencià i en valencià a partir de les disposicions de la Conselleria d'Educacio en el curs 1982-83 i la publicacio de la “Llei d'Us” traspassen plenament els llimits senyalats ad este capítol; pero cauen dins del mateix els intensos esforços i els tímids ensajos que permeteren conseguir la dita conquesta i en tot este proces, i en l'inici del qual podem fixar en la campanya “El valencià a l'escola” en el transit a la decada dels setanta, tingue una destacada participacio Lo Rat Penat. Fon una de les entitats firmanants de l'escrit dirigit per l'Ateneu Mercantil al Ministeri d'Educacio “Sobre el uso pedagógico de la lengua valenciana” en vespres de la publicacio del nomenat *Libro Blanco*, anunciador de la Llei General d'Educacio de 1970.

Es mes coneguda l'actuacio que, de cara a la formacio dels hipotetics professors de valencià, tingue l'Institut de Ciències de l'Educacio de l'Universitat de Valencia; pero foren, no obstant, els contactes de la presidencia de Lo Rat Penat en l'alcalde de Valencia Miguel Ramón Izquierdo i la concejal de cultura, l'inspectora d'ensenyança Leonor Vilar, els que permeteren l'inici de les classes de valencià en algunes escoles de la capital ya en 1974.

Sobre esta decisio a penes disponem d'una atra documentacio que un curt expedient en el que figuraren exclusivament borradors. Entre ells apareix el de la citacio enviada el dia 19 de setembre de 1974 a cadascu dels 44 “mestres de Valencià” que constava havien obtingut el titul en Lo Rat Penat en el periodo 1953-74: “Estimat amic: A la fi de tractar d'un assumpte relacionat amb l'ensenyança de la llengua valenciana a les escoles, vos pregue tingau l'amabilitat d'acudir el dilluns pròxim, dia 23, a Lo Rat Penat...”.

En els resultats d'esta reunio es confeccionà una nova relacio en la que ya a soles figuraven onze professors “en disposicio de donar classes en E.G.B.” (dels quals dos no figuraven en la llista primitiva) i que, suponem, serien habilitats per a impartir classes en alguns col·leges de la Ciutat —exclusivament els

⁸⁶ Conservem —sense data— la copia que es guardà E. Beüt d'una carta a l'arquebisbat instant a l'autorisacio de les misses en valencià “quan els Rectors ho estimen oportú” i posant de relleu la “conveniencia de que en l'Arxidiòcesis Valenciana s'aproven els textos de la litúrgia en llengua vernaclea”.

⁸⁷ Carta de E. Beüt datada en 28 de febrer de 1976.

municipals— des d'eixe mateix curs⁸⁸, encara que la major part dels professors degueren eixir dels mencionats cursos de l'Universitat.

D'esta epoca deu ser tambe un atre text en el que s'insta a l'ensenyança oficial en la llengua materna per- que “es evidente que desde el punto de vista pedagógico le permite (al niño) aprender más rápidamente y hace que su vida mental sea un todo unido y coherente, y en consecuencia es indudable que conviene que los alumnos de las escuelas reciban la primera instrucción en su lengua materna, porque es la que comprenden mejor y porque la separación entre el hogar y la escuela será lo más reducida posible.

Por ello se solicita autorización para que: 1º La enseñanza en los párvulos de la región se realice en la lengua materna.”

“2º Que en las escuelas primarias y secundarias se impartan nociones de lectura y escritura en lengua valenciana con “estudios comparativos de las analogías y diferencias sintácticas, morfológicas, fonéticas y ortográficas en relación con la castellana...”

“3º Inclusión en las Escuelas Normales... de cursos de lengua valenciana, mediante la creación de cátedras de dicha lengua y de seminarios de estudios sobre problemas de bilingüismo...”

Pero l'implantacio generalisada de l'ensenyança en llengües vernacules seguia sense desenrollar-se a pesar de que en agost de 1971 ya havia aparegut una orde ministerial instant a realisar activitats experimentals en este sentit i de les previsions anunciades per la Dra. Gutiérrez Zuluaga, Directora del ICE, quan en l'inauguracio del primer curset per a docents (31-I-1974) havia declarat que “en el seno del Gobierno se está preparando la legislación referente a las lenguas vernáculos que no tardaran en aparecer”⁸⁹

El decret esperat va vore la llum en el Consell de Ministres del dia 9 de maig de l'any següent; pero en el mateix a soles es mencionaven com a llengües vernacules el catala, gallec i vasc. Per ad aço un grup de diputats valencians, encapçalats per J. Mª Adán, presentaren davant les Corts (14-VI-1975) un prec “en el sentido de que la lengua valenciana se considere como una de las lenguas nativas previstas en la Ley de Educación”. En la seua contestacio el Govern dia que “dentro de los términos y ámbito del Decreto 1.433/1975, de 30 de mayo, sobre incorporación de las lenguas vernáculos a los programas de los Centros de Educación... cabe perfectamente la consideración de la lengua valenciana como nativa, y, en consecuencia, el mismo espíritu del Decreto ha de conservar cualquier desarrollo normativo posterior del mismo que vaya a llevarse a cabo en el futuro”⁹⁰

A tot aço no hi haura avanços significatius fins a la concessio del regim preautonomic (Decret a llei 10/1978). Una volta conseguit este, des de la Conselleria d'Educacio es preparà per al curs 1978-79 un “Proyecto Experimental para la Enseñanza del Valenciano en centros ordinarios de EGB, FP, y BUP de Alicante, Castelló y Valencia, solicitando autorización para la ejecución del mismo, y la dotación de las siguientes plazas...” 45 de EGB, 11 de FP i 20 de BUP (1-IX-1978).

Estem ya, no obstant, en plena epoca de divergencies i tambe de durs enfrontaments per la llengua i el Consell està clarament posicionat cap a les tendencies catalanistes. Era per tot aço llogic esperar que el projecte, debatut en la Junta de Govern del 5-IX-1978, no agradara en Lo Rat Penat i que, despres d'insistir en coneixer la postura del president J. Lluís Albiñana ad este respecte, en la Junta del 26 s'aprovà publicar una nota informatica (redactada pel propi President) per a “assabentar al poble de les amagades intencions del Consell”. Segons el manifest remes a pares i Associacions, (13-XI-1978) “el Projecte conté, hábilmente disfrassat, un intent més d'enganyar al nostre poble”. Per això “es creu en l'obligació de senyalar clarament lo que s'oculta darrere de l'esmentat Projecte”.

⁸⁸ El periodic *Las Provincias* donava a coneixer el pla d'actuacions d'eixe projecte experimental que paregue molt curt a un grup de professors formats en el ICE, els qui donaren a coneixer les seues opinions favorables a l'extensio de les classes a tots els centres, en les pagines de *Las Provincias* (15-IX-1974) Encara que no es dona una ampla informacio sobre el tema, este si te una acusada repercussio i aixina en el semanari *Ciudad d'Alcoy* (26-IX-1974) encontrem la confirmacio del fet: “Para dentro de breves fechas está programada una reunión entre los directores de los centros nacionales de nuestra ciudad y la Comisión de Enseñanza y Cultura... y es muy posible... que se planteen dos puntos sumamente interesantes: El primero la posibilidad de que en el curso escolar 75-76 se comiencen a impartir en los colegios nacionales clases de lengua valenciana, al igual que este año se han comenzado a dar en Valencia.

⁸⁹ *Las Provincias* de 31-I-1974

⁹⁰ *Del Boletín de las Cortes Españolas* num. 1466 (4-XI-1975); p. 35615.

Lo Rat Penat no se n'ana per les rames, senyalant sobre el mateix que: “En primer lloc caldria qualificar-lo d'antidemocràtic, perquè un assumpte de tan trascendental importància s'ha presentat a l'aprovació sense una prèvia consulta a les entitats valencianes. Lo Rat Penat... no ha segut consultat per a res; ni al menys per cortesia. No obstant es tenen referències de que s'han tengut tractes ab representants d'organismes catalans...”

“Pero una major importància radica d'una banda en que s'omitix hàbilment els texts que es van a utilitzar, encara que no obstant és de domini públic coms d'autors... i la tendència idiomàtica dels quals és ben coneguda”.

“D'atra banda les condicions que han de tindre els Professors són interessants, perquè aci si que la cosa està ben clara; s'exigirà que tinguen el títol concedit per l'ICE per a l'ensenyança del valencià. Ab tota impudícia-gosadia es dona l'exclusivitat a l'ICE”.

Esta exclusio de Lo Rat Penat suponia un canvi absolut en les relacions en les autoritats politiqués. Fins ad eixe moment Lo Rat Penat i els poders politics havien caminat junts, pero ara la centenaria institucio passava a ser un grup de resistencia, la mes palpable expressio d'una consciencia —la consciencia valenciana— que pretenia ser brutalment acallada. Aci tenim la paradoxa de Lo Rat Penat, quan Valencia conseguix l'autonomia, tan desijada i promoguda per Lo Rat Penat, esta institucio es convertix en una cosa molesta per lo que supon de defensa del valencianisme.

Al comunicat acompanyava una carta donant a conèixer l'obligatorietat d'adjuntar a la sollicitud del Centre —per a la realisacio del Pla Experimental— “el acuerdo favorable del Claustro de Profesores y de la Asociación de Padres de Alumnos del Colegio”o, en el seu cas, el “acuerdo de los padres de los alumnos afectados”.

El propi Beüt buscà tambe la “ajuda” d'un politic important (Abril Martorell) en el que s'entrevistà demanant-li que s'interessara “pels cursos de Llengua Valenciana que han de donar-se en les escoles”.⁹¹

El Rei Joan Carles firmava en Mallorca el 3 d'agost de 1979 el R.D. 2003/79 (B.O.E. del 23 -VIII) pel que es “regula la incorporaci6n de la lengua valenciana al sistema de ensefianza del Pa6s Valenciano” que permetia incorporar esta ensenyança als plans d'estudi de Preescolar, E.G.B. i primer grau de F.P. en el curs 1980-81.

En l'institucionalisacio de l'ensenyança, Lo Rat Penat, a pesar de l'interés expressat pel Conseller d'Educacio Peris Soler en contactar “con personas y entidades culturales valencianas”⁹² quedà ya totalment al marge del proces educatiu. Tal volta l'últim intent d'incardinar-se en el mateix fon la reuni6n del Sr.Barrachina en uns atres professors per a intentar consensuar en l'Academia unes directrius ortografiques que permeteren l'impressio de texts valencians en el recolzament de la Conselleria. En esta ocasi6n Lo Rat Penat preferi seguir en la seua gramatica “mentres no s'arribe a un acord conjunt”⁹³ i aixina segui actuant en la preparaci6n de professors; pero no arribà a preparar cap de text per a l'ensenyança.⁹⁴ El primer llibre de text que apareix despres d'esta situaci6n fon *Lligam*, editat per Lo Rat Penat.

⁹¹ *Llibre d'Actes de Lo Rat Penat*. Junta de Govern de 13 de febrer de 1979.

⁹² A principis de setembre de 1979 hi hague una reuni6n en el Conseller Sr. Peris Soler i el Director General Sr. Peir6 per a intentar publicar llibres en les normes consensuades de Lo Rat Penat i l'Academia, sense arribar a cap acord. Tambe es va rebre la visita del Director dels ICE a nivell estatal, en el fi d'autorisar els t6tuls de professor de valencià impartits per Lo Rat Penat sense que es conseguira finalment, cap avanç .

⁹³ *Llibre d'Actes de Lo Rat Penat*. Junta de Govern de 13 de febrer de 1979.

⁹⁴ A soles coneixem els texts de llectura presentats en anterioritat, concretament el dia 29 de setembre de 1978: *Arrels* de R. Armiñana i *Pere* de Mª Mulet.